

Språk stöder språk

En kvalitativ studie i hur flerspråkighet befrämjas inom småbarnspedagogiken.

Terése Backlund

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildningen för det sociala området

Vasa 2017

EXAMENSARBETE

Författare: Terése Backlund

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Småbarnspedagogik och metodik

Handledare: Carita Blomström & Ralf Lillbacka

Titel: Språk stöder språk

- En kvalitativ studie i hur flerspråkighet befrämjas inom småbarnspedagogiken

---

Datum 10.4.2017 Sidantal 57

Bilagor 2

Abstrakt

Syftet med examensarbetet är att undersöka på vilka sätt pedagoger i samarbete med vårdnadshavare främjar flerspråkighet inom småbarnspedagogiken. Examensarbetet fokuserar på språkutveckling hos barn med ett annat modersmål än majoritetsspråket. Som undersökningsmetod används intervjuer med daghemspersonal. Syftet undersöktes utifrån två forskningsfrågor:

-Stöder daghemmets språk hemspråket utifrån pedagogernas synvinkel?

-Arbetar pedagogerna aktivt med att befrämja flerspråkighet?

Teoridelen behandlar flerspråkighet och modersmål, språkutveckling och hinder för språkutveckling, pedagogens roll samt språkmiljö och språkstimulering.

Undersökningen genomfördes genom intervjuer med barnträdgårdslärare och barnskötare på fyra daghem. Slutsatsen blev att språket stöds utifrån det individuella barnets behov. Pedagogerna ser inte skillnad på de flerspråkiga och enspråkiga barnen utan de ser vilka behov de har och arbetar utifrån dem. Pedagogerna arbetar främst med att stödja det svenska språket men samarbetar med barnens föräldrar och uppmuntrar dem att använda sina hemspråk så att barnen får utveckla sina modersmål också. Det framkom att det är viktigt att barnets modersmål utvecklas som förutsättning för att barnen skall kunna utveckla andra språk.

Språk: Svenska

Nyckelord: flerspråkighet, hemspråk, språkutveckling

BACHELOR'S THESIS

Author: Terése Backlund

Degree Programme: Social welfare, Vaasa

Specialization: Pre-school pedagogy and methodology

Supervisor(s): Carita Blomström & Ralf Lillbacka

Title: Languages supports languages

- A qualitative study about how multilingualism is supported in early childhood education.

Date 10.4.2017   Number of pages 57

Appendices 2

Abstract

The purpose of this thesis is to examine in which ways pedagogues are co-operating with parents to support multilingualism in early childhood education. This thesis is focusing on language development amongst children who's first language spoken (or primary language spoken by the parents) is not the majority language where they now reside. Interviews were conducted with nursery school pedagogues as the primary research method in this thesis. There were two main research questions used to determine findings and establish a foundation to this thesis;

-In the opinion of the pedagogue, is the language of the nursery school supporting the parental tongue?

-Are the pedagogues working actively to encourage bilingualism?

The theory part of the thesis is about multilingualism and mother **tongue**, language development and obstacles for language development and the role of the pedagogue and language stimulation.

The examination was implemented by interviews with nursery school teachers and day care workers in four nursery schools. The conclusion was that the mother tongue was supported based on the individual child's needs. The pedagogues didn't see a difference in the bilingual and monolingual children, they assess what needs the individual requires and work on that basis. The pedagogues work primarily with supporting the Swedish language, but they also work with the children's parents by encouraging them to use their parental tongues so the children may develop their bilingualism. It appears that it **is** important that a child's mother tongue is developed properly to serve as a prerequisite for a children's ability to learn other languages in the future.

Language: Swedish   Key words: multilingualism, parental tongue, language development

---

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte	2
3	Språkutveckling	3
3.1	Språkets betydelse.....	7
3.2	Hinder för barns språkutveckling.....	9
4	Modersmål	12
5	Hemspråk	14
6	Flerspråkighet	16
7	Föräldrarnas betydelse för barns språkutveckling.....	20
8	Pedagogens roll.....	22
9	Språkmiljö	26
10	Språkstimulering	30
10.1	Specifika redskap	36
11	Undersökningens genomförande	39
11.1	Kvalitativ metod	39
11.2	Val av respondenter	40
11.3	Sekretess	40
11.4	Analysmetod	41
12	Resultatredovisning.....	41
12.1	Pedagogernas mottagande av ett flerspråkigt barn	42
12.2	Stödjande av barnets hemspråk på daghemmet.....	43
12.3	Språkstimulerande inlärningsmiljö.....	44
12.4	Skillnad på enspråkiga och flerspråkiga barns språkutveckling.....	45
12.5	Inkludering av vårdnadshavarna.....	45
12.6	Pedagogernas utbildning och fortbildning.....	46
12.7	Tid och resurser för språkinlärning	47
13	Slutdiskussion och kritisk granskning.....	47
	Källförteckning	54

Bilagor

1 Inledning

Examensarbetet handlar om flerspråkiga barns språkutveckling. Med flerspråkiga barn menas barn som växer upp med ett eller flera hemspråk som ej talas inom dagvården. Examensarbetet handlar om barn i åldrarna noll till fem år med fokus på det talade språket. Jag vill undersöka hur beredda daghemspersonal och pedagoger är på att bemöta flerspråkiga barn och hur medvetna de är om språkets betydelse för ett barns utveckling. Genom egna arbetserfarenheter inom småbarnspedagogik har jag arbetat med flerspråkiga barn och sett att barnen med andra modersmål än svenska har blivit tryggare på daghemmet och kommit sig in barngruppen i den takt som det svenska språket utvecklats. Det kan vara svårt för ett barn som inte förstår språket att orka koncentrera sig i de dagliga aktiviteterna på daghemmet. Exempel på detta är samlingen, när barnet deltar i upprepade aktiviteter börjar det småningom själv använda de svenska orden och motiveras att delta när det börjar behärska de svenska orden.

Det framkommer i lagen om småbarnspedagogik att barns språkliga bakgrund skall respekteras. Det tolkar jag som att vi skall främja flerspråkighet i vårt samhälle och hjälpa barnen att få en bra grund redan inom dagvården i sin språkutveckling. Vi skall visa att deras hemspråk är lika mycket värt som daghemsspråket så att barnen får stöd av oss pedagoger och även andra barn att bli trygga i sina identiteter.

”Erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik främja jämställdhet mellan könen samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund.” (Lag om småbarnspedagogik, 8.5.2015/580, 2 a §)

Med tanke på invandringen och att Finland har blivit ett mer mångkulturellt land och att många familjer med ett annat språk än majoritetsspråket väljer att sätta sina barn i dagvård är det intressant att undersöka om man ser flerspråkighet som en resurs eller som ett hinder i barns språkutveckling. I teoridelen tas vikten av språkmiljön och språkstimulering upp

med tanke på en god integration och förebyggande problem längre fram i livet. Jag anser även att flerspråkighet leder till att barn från en tidig ålder lär sig att acceptera mångfald. När flerspråkighet och olika nationaliteter blir en naturlig del av barnens liv blir de öppna för olikheter vilket är mycket positivt eftersom gränserna mellan länder och kulturer suddas ut mer och mer i världen. Det är pedagogerna på daghemmen som avgör hur de vill uppmuntra och belysa mångfald och i detta examensarbete får läsaren reda på hur och om språklig mångfald stöds på daghem i Österbotten.

Jag ville skriva mitt examensarbete om barn inom småbarnspedagogiken. Eftersom jag har ett intresse för språk och olika kulturer ville jag fokusera på barn med andra modersmål än majoritetsspråket. Jag utgår från att svenska är språket som används på daghemmen när jag skriver examensarbetet. Jag ställde mig frågan, vad är det viktigaste ur pedagogens synvinkel för att hjälpa ett flerspråkigt barn på daghemmet?

En stor del av litteraturen kommer från Sverige. I böckerna benämns daghemmet som förskola men jag skriver daghem i mitt examensarbete eftersom det heter så i Finland.

2 Syfte

Syftet med examensarbetet är att undersöka på vilka sätt pedagoger i samarbete med vårdnadshavare främjar flerspråkighet inom småbarnspedagogiken. Examensarbetet fokuserar på språkutveckling hos barn med ett annat modersmål än majoritetsspråket. Som undersökningsmetod används intervjuer med daghemspersonal.

Syftet undersöktes utifrån två forskningsfrågor:

- *Stöder daghemmets språk hemspråket utifrån pedagogernas synvinkel?*
- *Arbetar pedagogerna aktivt med att befrämja flerspråkighet?*

Teoridelen behandlar flerspråkighet, modersmål, hinder för språkutveckling, pedagogens roll, språkmiljö, språkstimulering och språkutveckling.

3 Språkutveckling

Språkutvecklingen sker i stort sätt likadant för ett enspråkigt och flerspråkigt barn. Kapitlet beskriver hur språket utvecklas i barnets tidiga år och vilka eventuella skillnader som kan finnas mellan enspråkig och flerspråkig språkutveckling.

Språket börjar utvecklas inom ett år för de flesta barn. I undantagsfall när språket inte utvecklas normalt kan det bero på kognitiva brister eller hörselsvårigheter som kan hindra eller försena språkutvecklingen. Forskning visar att barn skapar ett ordförråd samt lär sig grammatik på sitt språk eller sina språk utan särskild undervisning under det första levnadsåret. Hur språkutvecklingen sker har varit och är fortfarande ett ämne för livliga diskussioner mellan olika analytiker. (Smidt,2013, s.67).

Den första språkupplevelsen hos barn är kroppslig och sker i moderlivet. När mamman rör sig, rör sig även babyen och uppfattar en språkmelodi som uppstår genom mammans rörelser och de kroppsliga rytmerna hos henne. Rytterna finns i mammans andning, hjärtslag, rörelser, tal och de inre organen. Fostret tar in detta genom sin hörsel och balanssinne vilka är de sinnen som utvecklas först. Barnets första erfarenhet av språk bildas av den så kallade prosodi-rörelse-rytmen. (Ladberg 2003, s.56-57). Från 25:e fosterveckan hör babyen sin mammas röst. Rösten som babyen hör genom fostervätskan är inte en röst med tydliga språkljud. Det liknar ett mummel men med en annan tonhöjd än det som hörs genom luften. I mumlet hörs en språkmelodi som lagras i barnets hjärna. När babyen föds kommer den att känna igen sin mammas röst. Röster som inte tillhör mamman uppfattas otydligare av babyen och man vet inte om den nyfödda har lagrat de rösterna i sitt minne. (Ladberg 2003, s. 56-57).

De första ljuden som ett barn börjar använda sig av är inte språkljud. De första ljuden är skrik och en kort tid efter kommer trivselljud. När barnet är tre-fyra månader börjar det jollra

och kan börja skapa språkljud. Barnet behärskar bara de språkljud som det själv kan åstadkomma. Ljud som m och a är lätta att uttala för barnet. Ordet mamma låter nästan på samma sätt på de flesta språk och är ett av de första orden som många barn lär sig. Genom att barn lyssnar på tal så lär de sig att härma de ljud som hörs i deras omgivning. Barn föds med en strävan att kommunicera. Barnen gör olika ljud och gestikulerar, därefter väntar de tyst på svar av en vuxen. När den vuxna svarar barnet sker det ofta genom att härma barnet. När barnet och den vuxne härmar varandra är det ett sätt att bekräfta varandra. När språket börjar utvecklas hos äldre spädbarn slutar de att göra ljud som de inte hör och börjar jollra på eget eller egna språk. (Ladberg 2003, s. 58). Ett barn kan skilja på vissa fonem i modersmålet och detta är bevis på att barnet är genetiskt förberett på att lära sig och utveckla olika språk. När barnet kan skilja på olika fonem t.ex. ”ma” och ”ba” i sitt modersmål blir det svårare att skilja på fonem som finns i andra språk som barnet inte kan. (Johansson & Svedner, 2003, s. 12).

När barnet är nyfött är avståndet mellan gomseglet och tungan kortare än vad det är hos vuxna människor. Det innebär att munhålan är för liten jämfört med tungans storlek och tungan används mest för sugrörelser. När barnet blir tre månader har tungan muskler utvecklats och blivit starkare och struphuvudet har börjat sjunka ner, barnet börjar då bilda ljud som kallas joller. Det tidigaste jollret låter relativt lika för alla barn även om de har olika modersmål. När barnen blir lite äldre utvecklas ett stavelsejoller, det är då jollret börjar låta olika beroende på vilket modersmål barnet har. (Håkansson, 2014, s. 28).

Man kan höra att barn har olika språk redan i stadiet när de jollrar. En svensk baby och en persisk baby jollrar på sina egna språk. Det kan man höra när den persiska babyn har ett strupljud som finns i det persiska språket. De första språken som barnet lär sig blir tryggheten i barnets värld. Detta har framkommit när man iakttagit ett barn som helt ändrat sin mimik och sina rörelser när en människa med barnets eget språk började tala trots att människan var okänd för barnet. Genom detta exempel inser man att språket har en stor betydelse också för de yngsta barnen. (Ladberg 2003, s. 58- 59). När en 10 månaders baby jollrar kan man höra på satsmelodin och språkljuden om det är på till exempel svenska eller japanska som babyn jollrar. Det har även visat sig att en svensk baby har slutat att jollra när det hört afrikanska språkljud och enbart koncentrerat sig på språkljuden på svenska. (Westerlund, 2009, s.74-75).

Barn börjar vanligtvis prata under det andra och tredje levnadsåret. Vid ca två års ålder kan

barnet börja bilda meningar av ord. De flesta treåringar kan prata med främmande vuxna i meningar och bli förstådda. Vid ca fyra års ålder kan de flesta barn prata och talet är finslipat. Men för många barn kan det ta längre tid att utveckla språket. Vid fyra- fem års ålder kan barn till stor del använda sig av språkgrammatik. Under dessa år har barn lätt att lära sig grammatiska regler och kan ofta tillämpa dem på rätt sätt när de kommunicerar. (Ladberg 2003, s. 59-60). Det är individuellt hur språket utvecklas och vissa barn behärskar inte språket förrän de är sex till sju år gamla. (Rudberg, 1992, s. 11).

Barnets språkutveckling sker genom interaktion med andra människor. När ett språk utvecklas behövs en som talar och en som lyssnar. För att ett barn skall lära sig ett språk och de grammatiska reglerna bör det ske i en trygg miljö för barnet där det finns rutiner som innebär upprepning av språk och aktiviteter. Det är i rutiner som de vuxna kan upprepa språket och barnet får lära sig fraser som det känner igen i den återkommande aktiviteten. Exempel på fraser är när den vuxna säger att barnet skall vinka till någon som är på väg ut och samtidigt vinka med handen. När barnet skall lära sig fråga kan det peka på ett föremål och föräldern berättar vad föremålet är. I början när barnet inte lärt sig prata och formulera ord är den vuxnes uppgift att ge orden till barnet som lyssnar och lär sig. När barnet börjar uttrycka sig verbalt är den vuxnes roll att stötta och bekräfta barnet positivt som motiveras att fortsätta språkutvecklingen. (Smidt 2013, s.70-71).

I sin språkinläring är barn själva aktiva och noterar ord och vet hur de skall använda dem oberoende av en vuxen. Barn lagrar ord i sitt minne och förstår mer än vad de själva kan säga. När barn befinner sig i en viss situation har de en förmåga att ta fram de ord de lagrat i sitt minne och använda sig av dem. (Ladberg 2003, s.60-61). Det kan hända att barn som håller på att lära sig nya ord kan använda sig av ett ord för flera föremål. Barnet kan säga "katt" för flera olika djur eftersom det använder sig av ett känt ord som betyder liknande. Då kan den vuxne förstå att barnet förstår ordens betydelse och språket håller på att utvecklas. (Johansson & Svedner, 2003, s.19).

När ett barn har ett behov att kommunicera med en annan människa då utvecklas språket. Språket hos ett barn växer fram ur trygghet, närhet, kroppskontakt och blickar. Familjemedlemmar är oftast de första människor som barnet börjar kommunicera med eftersom dessa inger barnet trygghet. Barnet pratar mest mångsidigt och varierat språk med dem. Språket är beroende av den kontakt som finns med andra människor, det innebär att ett barn kan ha svårt att prata med främlingar. (Ladberg 2003, s. 61). Kärlek och att prata

kärleksfullt med barnet är viktigt för språkutvecklingen. Barnet börjar prata när det får ett behov av att kommunicera med människor som det vill tillhöra. (Westerlund, 2009, s. 177).

Språkutveckling för barn med flera språk kan kallas "simultan tvåspråkighet". För att språkutvecklingen skall räknas till simultan tvåspråkighet skall barnet lära sig två språk likvärdigt före treårs ålder. De två språken finns inom familjen. Det kan vara föräldrarna som pratar olika språk med barnet. Tvåspråkighet kan också innebära fler än två språk, det kan röra sig om tre eller fyra språk som barnet lär sig. En mor- eller -farförälder kan finnas i barnets liv dagligen och lära barnet ett språk. Rör det sig om ett barn som börjar på ett svenskspråkigt daghem och lär sig flytande svenska vid två årsålder räknas det inte som likvärdigt språk eftersom barnet lärt sig modersmålet ett år före och har mer kunskap om det. (Ladberg 2003, s. 62- 63; Cadeau, 2009, s.10).

Ett flerspråkigt barn kan normalt lika många ord på de olika språken men orden är uppdelade på de olika språken. Det innebär att barnet kan färre ord på ett språk. När ett barn utvecklar fler än ett språk syns det tydligare hur språkutvecklingen går till. Det framkommer tydligt att språkutvecklingen sker som en social process och genom betydelsefulla aktiviteter med andra människor. Barnet lär sig att uttrycka sig på de olika språken och utvecklar en förståelse hur språken hänger ihop och hur barnet kan uttrycka sig beroende på samtalspartner och situation. (Svensson 1998, s. 182).

Det är ingen skillnad om ett barn lär sig ett eller fler språk, inlärnigen av språken sker på samma sätt. Det är inget avvikande eller annorlunda som händer med ett tvåspråkigt barn när det lär sig språket. De första orden utvecklas vid samma ålder. Det är samma ljud som är lätta eller svåra att lära sig och ordböjningar kommer i samma ordning.

Det som kan skilja sig mellan enspråkiga barns språkutveckling och flerspråkiga barns språkutveckling är att det kan ta längre tid för de flerspråkiga barnen att lära sig språken. Man menar att ett flerspråkigt barn ligger efter med några år i varje språk som de utvecklar. När barnet kommer upp till trettonårsåldern har det kommit ikapp och behärskar alla de språk som det talar likvärdigt. Då har det flerspråkiga barnet dubbelt eller mer språkkompetens än det barn som har ett språk. (Ladberg 2003, s. 63; Wedin, 2011, s.35-36).

Barnens språkutveckling sker inte enbart hemma tillsammans med familjen. När barnen är i treårsåldern och går på daghem har språket utvecklats till den grad att barnen kan börja prata med andra vuxna och inte endast med föräldrarna. Tryggheten har fortfarande en stor

betydelse för om barnet skall prata. När ett barn känner sig tryggt med en människa, vågar det också kommunicera. På daghemmet börjar barnet också kommunicera med andra barn. Leken får en viktig roll för språkutvecklingen. Barnen lär sig att variera språket när de leker tillsammans. När ett barn börjar på daghem skapar de känslomässiga anknytningar både till pedagogerna och de andra barnen. De finner en trygghet och ett behov av att kunna kommunicera med människorna på daghemmet och då lär barnen sig språket som används på daghemmet eftersom de vill kommunicera med de andra. (Ladberg 2003, s. 65). Det är viktigt att pedagogerna skapar en god relation till varje enskilt barn för att barnen skall finna en trygghet på daghemmet. Det krävs tid, engagemang och kompetens av pedagogerna för att skapa en trygghet och få ett förtroende av barnen så att de kan utvecklas på daghemmet. (Kihlbom & Lidholt & Niss, 2009, s.19-20).

Det är viktigt att pedagogerna deltar i samtal med barnen på daghemmet och visar att de är intresserade av att kommunicera med barnen. De yngre barnen bör även få delta i samtal och språket utvecklas bäst när barnet bemöts som en jämbördig samtalspartner. När barnen börjar behärska språket blir de motiverade och fascinerade av språket och rim och ramsor blir intressanta. Barnen kommunicerar med hela sin kropp när de utvecklar språket och både visar och talar. Det är viktigt att den vuxna bekräftar barnet och visar att hen förstår vad barnet menar eftersom barnet då utvecklas stegvis och blir säkrare på sitt språk. (Samuelsson & Sheridan 2016, s. 82-83).

3.1 Språkets betydelse

Språket har många betydelser i ett barns liv. Språket behövs för att kommunicera och för att barnet skall vara delaktigt i olika aktiviteter. Kapitlet handlar även om hur språk har olika betydelser i olika delar av världen och i olika samhällen.

Språkets största betydelse är att det har en social funktion. Vi behöver språk för att kunna kommunicera med oss själva och andra människor. Vi löser problem, analyserar, minns och uppmärksammar händelser i omgivningen med hjälp av språk. Språket främjar även grupsammanhållning, människor tillhör olika grupper i samhället t.ex. i arbetslivet, ekonomiskt och åldersmässigt. Utöver den sociala funktionen har även språket en stor betydelse för den kognitiva förmågan hos människor eftersom språket påverkar hur man

tänker. (Svensson 1998, s. 12-13).

Språk har olika betydelser i olika delar av världen. Flerspråkiga människor i Indien som är ett stort land med många språk, anses ha hög status i samhället. Det är en rikedom att behärska många olika språk och att ha kunskap om flera språk. I ett land som t.ex. Sverige där majoriteten pratar svenska kan flerspråkighet anses som ett språkligt problem. I ett land där endast ett språk behövs för att klara sig i skolan, arbetslivet och samhället kan flerspråkighet förknippas med minoriteter, fattigdom och flyktingar som kan ha problem i samhället. Enspråkiga människor kan ha en uppfattning om att det är språket som är problemet för dessa människor eftersom de är flerspråkiga. Om man har uppfattningen om att språket är ett problem när man arbetar med barn som är flerspråkiga barn är risken stor att man koncentrerar sig på vad barnen inte kan istället för vad de kan från förut. (Ladberg 2003, s. 20). Den enda orsaken till att ett andraspråk skulle försvaga förstaspråket som är modersmålet är om förstaspråket inte stimuleras och upprätthålls tillräckligt. Då blir barnets båda språk försvagade. (Eriksen Hagtvet, 2004, s.156).

Språk har olika betydelser och statusnivåer. Det finns världsspråk med hög status i delar av världen vilka anses vara mer värda att lära sig eftersom man kan använda dem i många länder. Engelska är ett världsspråk som pratas i många länder i världen. Det svenska språket är majoritetsspråket i Sverige och är viktigt där. I andra länder där det inte pratas svenska har språket inte stor betydelse. Familjer som flyttar till ett land som Sverige kan ha åsikten att de inte behöver lära sig svenska eftersom de inte kommer att bo permanent i landet. De vill då koncentrera sig på engelska istället eftersom det är ett mer användbart språk. (Ladberg 2003, s. 20).

Barnens identitet är starkt kopplad till deras språk. I ett svenskt samhälle eller i Sverige har svenska språket högst status. Övriga språk med hög status är engelska, tyska, spanska och franska. Språk som kurdiska, turkiska och persiska kan ha lägre status i ett samhälle och ett barn med modersmålet kurdiska kan få lägre status i barngruppen än ett barn som har modersmålet engelska. Det spelar en stor roll hur samhället och daghemmet bemöter ett barn med ett annat språk. Språk får inte accepteras olika och pedagogernas attityd till de olika språken spelar en stor roll för barnens språkutveckling. När ett barn känner att modersmålet inte är accepterat kan det sluta tala och språkutvecklingen upphör och deras identitet blir lidande eftersom de kan känna att de inte är accepterade. (Svensson 1998, s. 196).

När ett barn skall lära sig ett språk måste språket vara viktigt. Vad som är viktigt för ett litet barn är de människor i barnets liv som det finns en känslomässig anknytning till. Språket har en stor betydelse för barnet eftersom det vill kommunicera med människorna som finns i dess liv. För äldre barn och vuxna har olika språk andra betydelser, man kanske vill lära sig ett språk för att studera utomlands eller om man är intresserad av ett främmande språk. Ett barn har inte förmågan att förstå vad som är viktigt i framtiden och vilka språk som kan vara bra att kunna. Barn lär sig ett eller flera språk som är viktiga i deras liv just nu och inte senare. (Ladberg 2003, s. 25). Det är speciellt viktigt för ett litet barn att det har en positiv attityd och viljan att identifiera sig med de personer som pratar språket som barnet håller på att utveckla. När barnet inte känner en samhörighet eller har negativa känslor om personerna som pratar det nya språket kommer inte språkutvecklingen att bli lyckad. (Börestam & Huss, 2001, s. 32).

Barn som pratar ett annat språk hemma och skall lära sig ett nytt språk på daghemmet behöver stödjas i båda språken. Det är viktigt att betona att alla språk som barnen behöver är värdefulla. Barnen behöver få stöd och använda sitt modersmål för att få en bra relation till sin familj och känna tillhörighet till sin ursprungskultur. Språket som används på daghemmet och i samhället där barnet befinner sig behöver också stödjas. Barnet behöver uppmuntras till att lära sig det nya språket för att skapa en samhörighet till personer och samhället utöver den egna familjen. (Lunneblad 2009, s. 40-41).

Språket är av stor betydelse för att barnen skall ha möjlighet att vara delaktiga i aktiviteter på daghemmet. Barn får nya erfarenheter av att leka med andra barn och då är språket viktigt för att de skall kunna kommunicera med varandra. När pedagoger på ett daghem är positivt inställda och välkomnar flerspråkighet bevarar de flera språk och barnen med de olika språken lär sig att deras modersmål är viktigt och accepterat. (Kultti 2014, s. 21).

3.2 Hinder för barns språkutveckling

Det är viktigt att vara medveten om vilka hinder som kan finnas för ett barns språkutveckling. I ett enspråkigt samhälle där människor saknar tillräcklig kunskap om flerspråkighet är det

bra att veta att flerspråkigheten i sig inte är ett hinder för barn eftersom de kan lära sig många språk samtidigt.

Språkutveckling sker olika för alla barn. Barnen går genom olika faser i sin språkutveckling och man kan inte säga att ett barn har permanenta problem med språkutvecklingen när de är under 6 år eftersom problemen kan försvinna med tiden. Finns problemen kvar efter 4 - 6 årsåldern, när de borde ha försvunnit, kan man reda ut vilka hinder som finns för språkutvecklingen. Problemen kan dock försvinna efter 6 års åldern. Det finns många olika orsaker som kan ligga bakom ett barns hinder i språkutvecklingen. Afasi som innebär att man har problem att uppfatta tal och att tala orsakas om man har skador i hjärnan. Artikulationsbrister som gör att man har svårt att forma ljud kan ha många olika orsaker. Hörselnedsättning är ett vanligt problem när ett barn inte utvecklar sitt språk. När ett barn inte utvecklar sitt språk enligt det normala bör man reda ut vilka problemen är. Eftersom det finns många orsaker bör man ta reda på om det gäller språkförståelsen, språkanvändningen, språkupbyggnaden eller problem med enskilda ljud. När man tar reda på problemen som finns i barnets språk och talutveckling bör man försöka klargöra om problemet kommer att gå över av sig självt eller om det är ett permanent språkproblem. (Johansson & Svedner 2003, s. 41-42).

När det gäller flerspråkiga barn kan man tro att det är de olika språken som är problemen om ett barns språkutveckling fördröjs eller hindras. Det finns barn med flera språk som haft svårt att prata på både sitt modersmål och på språket som lärts ut på daghemmet. När man började reda ut orsaken till varför språkutvecklingen hämmades var det hörseln som var problemet. Nedsatt hörsel hos flerspråkiga barn har visat sig vara ett vanligare problem än antalen språk som de skall lära sig. (Ladberg 2003, s. 13). Det är viktigt att alltid reda ut en språkstörning och hindrad språkutveckling på barnens alla språk. För att ett barn skall få en diagnos om en språkstörning bör det visa att det har en störning på alla sina språk. (Sandberg, 2009, s. 78)

Orsaker till hinder i barns språkutveckling är många. Det kan finnas kognitiva hinder, fysiska hinder i barnets liv men även hinder som skapas av samhället och människorna runt barnet. Ett exempel på hinder i samhället kan vara att det finns daghem där det råder språkförbud. Barn som har andra modersmål än det språk som används på daghemmet får inte prata sitt språk med sina syskon, pedagoger eller sina vänner som har samma språk. (Sjöwall 1994, s. 47).

När man arbetar med barn från olika länder handlar det om mångkulturellt arbete. Språkförbud har ingenting att göra med mångkulturellt arbete. När man förbjuder barn från att använda sitt modersmål finns det en stor risk att barnen inte vågar prata alls och de lär sig att skämmas för sitt språk. Barnen kommer inte heller våga börja prata det språk som pratas på daghemmet om de känner sig otrygga när pedagoger och andra barn är negativa till deras språk från första början. (Sjöwall 1994, s. 48).

Barnperspektiv och barns perspektiv kan också påverka språkutvecklingen på daghem. Barnperspektiv innebär hur det ser utgående ur pedagogens synvinkel och barns perspektiv innebär hur det ser ut ur barnets egna synvinkel. På ett daghem kan inlärningsmiljön som bland annat är till för barnens språkutveckling, vara skapad av pedagoger som tror sig veta hur barns erfarenhetsvärld ser ut. Det innebär att miljön skapas utgående från pedagogernas synvinkel och då kan språkinlärningen hindras eftersom barnen har en annan uppfattning om hur de lär sig. För att organisera verksamheten på daghemmet ur barns perspektiv skall pedagogerna utgå från barnens erfarenhetsvärld som inkluderar barnens intressen, språknivå samt tidigare erfarenheter. Barns erfarenhetsvärldar ser olika ut och det kan bli ett problem för pedagogerna att få en klar bild av varje barns erfarenheter när de planerar sin verksamhet. Det kan resultera i att pedagogerna organiserar verksamheten enligt vad de tror och inte vad de vet om barnen. Verksamheten och inlärningsmiljön kan bli ett hinder i barnens språkliga utveckling om inte pedagogerna har inkluderat barnen i planeringen. (Kultti 2014, s.29-30).

Flerspråkiga barn kan ha svårt att ta till sig ett nytt språk och utveckla språket om de är sorgsna eller rädda. Deras hjärna kan vara upptagen med starka känslor och de kan sakna energi för att orka lära sig ett nytt språk. De barn som inte kan språket vilket pratas på ett daghem kan känna sig rädda och otrygga när ingen förstår deras modersmål. Språkinlärningen kan då hindras eftersom barnen är otrygga och inte vågar ta till sig kunskap. (Ladberg 1996, s.14-15). När barn har bra motivation och en bra självkänsla och inte känner sig rädda och oroliga är det lättare för dem att lära sig ett nytt språk. Tryggheten bör skapas på daghemmet så att barnen kan utvecklas och känna sig förstådda och uppmärksammade av pedagogerna. (Eriksen Hagtvet, 2004, s.153).

Språkinlärning för barn beror även på människorna som lär dem språket. Tycker ett barn om en människa med ett annat språk börjar de lära sig språket. Känner ett barn negativa känslor och tar avstånd från en människa kan språkinlärningen hindras eftersom de inte vill lära sig

av den personen. Flerspråkiga barn kan ha svårt att komma sig in i barngruppen på daghemmet och då hindras även språkinläringen. De får inte möjlighet att använda sig av det nya språket eller utveckla det. (Ladberg 1996, s. 16-17). Barnet behöver känna ett behov för att lära sig ett nytt språk. När en person är viktig för barnet kommer det att börja lära sig språket som behövs för att kommunicera med den viktiga personen. (Westerlund, 2009, s. 120).

Barn som inte kommer in i barngruppen på grund av språksvårigheter kan börja dra sig undan och bli passiva. När barn lär sig ett nytt språk kan de bli tysta och dra sig undan barngruppen. Då lyssnar de och lär sig av andra. När de känner att de börjar kunna språket börjar de småningom att prata. Ett barn som inte kan göra sig förstådd kan uppleva det som frustrerande. Då börjar barnet använda sig av kroppsspråk som ofta kan bli aggressivt i form av sparkar och slag när andra inte förstår vad barnet menar. Barnet kan börja undvika sådana situationer där språket inte räcker till och barnet blir aggressivt. Det är en annan tystnad som uppstår, inte tystnaden som innebär att barnet lyssnar och tar in språket. Man bör vara uppmärksam som pedagog när barnet drar sig undan barngruppen eftersom barnets språk stängs av och språkutvecklingen upphör. (Ladberg 2003, s. 69; Rudberg, 1992, s. 12).

Ett språk kan också glömmas bort helt. Speciellt bland små barn som har lärt sig ett språk i tidig ålder men som eventuellt flyttat till ett ställe där språket inte används i samhället eller är ett minoritetsspråk. Då kan barnen glömma språket snabbt. Ett språk måste upprätthållas och användas för att överleva. (Ladberg 2003, s. 76).

4 Modersmål

För att få en insikt i flerspråkighet är modersmålet viktigt att beskriva eftersom det är det första språket som ett barn lär sig och ett av språken som ingår i barnets flerspråkighet.

Modersmål anses vara det eller de språk som ett barn hört redan i mammans mage. Det kan vara fler än ett språk som blir barnets modersmål, ifall mamman regelbundet använder flera språk. I detta fall kommer barnet födas med minnen av flera språk som lagrats i hjärnan på barnet. (Ladberg 2003, s. 57). En annan uppfattning om modersmålet är det språk som barnet behärskar bäst och identifierar sig med. Eftersom barn kan ha fler än ett språk som

modersmål är det vanligt att använda benämningen hemspråk. (Cadeau 2008, s. 9).

Det anses vara svårt att definiera vad modersmålet egentligen är. När ett barn föds i en enspråkig familj är det enkelt att definiera modersmålet, eftersom det endast finns ett språk i familjen. I familjer där barnet möter fler språk från födseln säger man att barnet har tvåspråkighet som modersmål. Det har sagts att modersmålet är det språk människan tänker och drömmer på men det har visat sig genom forskning att det också är möjligt att tänka och drömma på andra språk som människor lär sig. (Sandvik & Spurkland 2015, s. 54-55). Det kan handla om individuella skillnader och om olika personligheter, hur snabbt en människa kan lära sig att drömma och tänka på ett annat språk än modersmålet. Detta är möjligt, när hen lärt sig det nya språket tillräckligt bra. (Skutnabb-Kangas, 1981, s. 22).

Språket barnet lär sig de första åren före skolåldern kallas den språkliga basen. Den språkliga basen innehåller grammatik, uttal och automatiserat språk. Barnet lär sig språket fullständigt, tills det inte finns mer att lära sig. Det språket är modersmålet, som barnet behärskar och pratar utan problem med grammatik eller uttal. Modersmålet är det språk som används för att barnet skall kunna uttrycka sig på ett avslappnat sätt och det språkliga självförtroendet bygger på behärskning av språket. (Ladberg 2003, s. 43-44).

När ett barn fötts kan de kommunicera med sin mamma redan efter några timmar. De kan visa olika ansiktsuttryck, gapa och sträcka ut sin tunga. När barnet kan svara på sin mammas ansiktsuttryck förstärks bandet mellan barnet och mamman redan från de första timmarna efter födseln. (Johansson & Svedner 2003, s.12).

Modersmålet är människans tankespråk. Modersmålet är det språk som utvecklats längst, vilket betyder att människan tar till sig kunskap, tänker och drar slutsatser på modersmålet. I ett enspråkigt samhälle kan barn med flera språk uppmanas att använda sig av språket som pratas officiellt. När barnen uppmanas till att endast prata det språk som lärs ut på daghemmet, till exempel svenska, då kommer barnets modersmål som är tankespråket att sluta utvecklas. Barnets inläring av språk och kunskap upphör när tanke språket försämras. (Ladberg 2003, s. 100 -101; H.Wagner, Stömquist & Uppstad, 2010, s. 57-58).

Modersmålet är viktigt för de känslomässiga anknytningarna i ett barns liv. När föräldrar uppfostrar sitt barn visar de kärlek och ömhet. Föräldrarna förklarar och tillrättavisar sitt barn. Detta sker naturligt på det språk de själva behärskar och det blir barnets modersmål.

Det kan vara svårt att uttrycka sig spontant på det språk föräldrarna inte behärskar och anknytningen till barnet kan bli problematiskt, om det inte känns naturligt hur man kommunicerar i hemmet. Det är viktigt att barnet växer upp i en hemmiljö där modersmålet används så att barnet får en stark grund i sin språkutveckling och även trygga relationer till föräldrarna. (Ladberg 2003, s. 134; H.Wagner, Stömqvist & Uppstad, 2010, s. 58).

5 Hemspråk

I detta kapitel behandlas hemspråket och dess betydelse. Hemspråket kan vara ett eller flera språk som pratas i barnets hem. Modersmålet är ett av hemspråken men det kan även finnas andra språk som barnet hör lika mycket av till exempel mor- och farföräldrar.

Barn kan lära sig flera språk samtidigt. Det innebär att familjen inte behöver lämna bort något språk eller vänta med att börja lära barnet ett nytt språk. Barn har en förmåga att lära sig den språkliga basen i ett språk från tidig ålder. Det är en fördel för barnen att få fler språkliga baser redan från en tidig ålder eftersom de får en stark bas när de hör språken regelbundet. När ett barn hör ett språk i tidig ålder får de också en känslomässig anknytning till språket vilket underlättar språkinläringen. (Ladberg 2003, s. 126).

Familjen är den viktigaste tillhörigheten i ett barns liv. Därför är språket eller språken som talas hemma de språk som barnet känner en tillhörighet, kärlek samt trygghet till. De språk barnet lär sig senare blir sällan lika känslomässigt viktiga och familjens språk kan inte ersättas. Hemspråket kan kompletteras med andra språk som barnet behöver i skolan och i samhället. Det är lättare att lära sig ett nytt språk för barnet när familjespråket är väl utvecklat. Språken kan inte hindra varandra men om ett språk inte används tillräckligt ofta kan det bli svagare. (Ladberg 2003, s. 127). Det är därför viktigt att föräldrarna pratar hemspråket med barnet och uppmuntrar det att berätta om sina tankar och känslor. När barnet inte hittar rätt ord på hemspråket stöttar föräldrarna och hjälper barnet att hitta ordet. För att ett barn skall bli successivt flerspråkigt måste alla språk stödjas. (Svensson, 2009, s. 201).

Föräldrar i ett flerspråkigt hem bör använda sig av de språk som känns naturliga. Det stämmer inte att en förälder måste hålla sig till enbart ett språk. Språkväxling är naturligt i

flerspråkiga familjer och det sker naturligt. En förälder kan byta till det språk som barnets kamrater förstår när de är på besök och sedan byta tillbaka till modersmålet. Det viktiga är själva kommunikationen och vad som känns naturligt. (Ladberg 2003, s. 129 -130). När föräldrarna håller sig till modersmålet på ett naturligt sätt och kommunicerar med barnet kommer det att bli naturligt för barnet att använda språket. När barnet förstår att det är föräldrarnas modersmål som gäller när de kommunicerar kommer det till slut att acceptera det fastän det eventuellt testat att prata samhällets majoritetsspråk hemma ibland. (Cadeau,2008, s. 45).

Familjespråken är viktiga för barnen att lära sig när de skall kunna kommunicera med sina släktingar eller med sina föräldrar när de blir gamla. Det kan hända att en förälder drabbas av en minnessjukdom och förlorar de inlärd språken och endast minns sitt modersmål. Då är det viktigt att barnen behärskar modersmålet så de kan kommunicera. Föräldrarna kan använda sig av det språk som används i samhället där de bor men bör växla till sitt familjespråk när det är möjligt eftersom majoritetsspråket kan bli starkare och användas mer än familjespråket. (Ladberg 2003, s. 126-130).

När föräldrar uppfostrar sina barn för de också över sånger, ramsor, rim samt berättelser de tar med sig från sin egen barndom. Det görs bäst på det språk som föräldrarna känner sig bekväma med och behärskar. Det är inte lika lätt att uttrycka sig på ett nytt språk när man är vuxen och det blir naturligare att få använda sitt modersmål. Modersmålet är det språk som man inte behöver anstränga sig för att prata eller tänka eftersom orden kommer tillsammans med känslorna. Föräldrar med andra språk än det språk som används i det nya landet bör undvika att gå över helt till det nya språket eftersom barnens identitet kan bli lidande. Barnen vet inte vart de hör. (Ladberg 1996, s. 45-46; Arnberg, 1988, s.145-146).

Föräldrarna stärker barnens identitet när de lär ut kulturarvet och sina tankesätt som finns på hemspråket. Den äkta språkkänslan finns oftast enbart på modersmålet och föräldrarna för bäst över språkets känsla när de talar sitt modersmål med barnen. Det kan uppstå hinder i relationen och i kontakten mellan barn och förälder, om de inte kommunicerar på det språk som är mest naturligt, vilket oftast är modersmålet som föräldrarna behärskar bäst. (Svensson 1998, s. 189). Föräldrarna är starka förebilder och respekteras av sina barn, när de pratar ett språk som de behärskar. De bör dock försöka lära sig det nya språket som används i det land där de bor, eftersom det underlättar när de skall hjälpa sina barn med skolarbeten och de får en bättre förståelse för samhället där de bor. (Ladberg 1996, s. 46-47;

H.Wagner, Strömqvist & Uppstad, 2010, s. 160).

Både familjens språk och daghemmets språk kan behöva stödjas. Familjens språk kan stödjas genom att använda sig av språket hemma och genom att åka på besök till hemlandet samt att läsa sagor och sjunga sånger på språket. Föräldrarna kan också stödja språket som används på daghemmet genom att låta barnen delta i fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteterna kan vara både för barnen och föräldrarna så att de kan utveckla det nya språket tillsammans. (Ladberg 1996, s. 54; Cadeau, 2008, s.38-39).

Föräldrarna kan stödja hemspråket genom att tala språket hemma och dessutom undervisa barnen i skrivning och läsning. De kan använda böcker, filmer, ha kontakt med andra människor med samma modersmål, sjunga och ha hemspråksträning för att barnet skall lära sig hemspråket fullständigt. När föräldrarna lär barnen hemspråket och stödjer aktivt inläringen, kommer barnen bli fullständigt tvåspråkiga och det nya språket blir troligtvis inte starkare även om det är majoritetsspråket i samhället. (Svensson 1998, s. 191).

Det är viktigt att pedagoger och föräldrar samarbetar för att stödja barnens språk på daghemmet. Hemspråkspedagoger kan stödja barnens familjespråk och visa att de språken är lika viktiga som det nya språket på daghemmet. När ett daghem inte har tillgång till hemspråkspedagoger kan personalen samla material som stärker barnens identitet och deras ursprung. Det kan vara leksaker, bilder, musik och böcker på barnens hemspråk som finns på daghemmet. Pedagogerna kan ta reda på vilka material som finns genom att fråga barnens föräldrar. Pedagogerna på daghemmet kan även lära sig ord på barnens familjespråk, lekar och sånger för att stödja barnens olika språk. Det är även viktigt att föräldrarna uppmuntras till att tala eget språk med barnen så att alla språken utvecklas hos barnen. (Ladberg 1996, s. 57 -58; Svensson, 2009, s.202-203).

6 Flerspråkighet

Kapitlet beskriver vad flerspråkighet innebär och en stor del handlar om att flerspråkighet inte hindrar ett barns språkutveckling. Det framkommer hur flerspråkighet ses ur ett enspråkigt perspektiv och förklaringar på eventuella fördomar som enspråkiga har haft

gentemot flerspråkig språkutveckling.

Språk behövs för att kunna bygga broar mellan människor. Människan behöver språk dels för att förstå andra och för att själv bli förstådd. För personer som talar ett enda språk, är språket självklart för dem. Man har lärt sig ett språk som fungerar i alla situationer. Men när människor har fler än ett språk, behöver de utveckla de olika språken för att kunna använda dem i olika situationer. (Ladberg, 2003, s.7).

När människor växer upp i en enspråkig omgivning blir det naturligt att använda ett enda språk i sitt liv. En vanlig vanföreställning är att enspråkiga kan uppfatta flerspråkighet som ett stort problem. Man kan ha en uppfattning om att det är komplicerat med användning av många språk i sitt vardagliga liv och att nya språk konkurrerar ut de gamla språken. Denna uppfattning är felaktig, eftersom hjärnan har stor kapacitet vid inläring av olika språk. De tidigare inlärd språken ersätts inte i hjärnan av nya språk utan de lagras tillsammans och blir en grund för flerspråkighet. Språk konkurrerar inte med varandra utan de fungerar som ett stöd för varandra. När ett barn har ett starkt modersmål har det lättare att lära sig ett nytt språk. (Ladberg, 2003, s.9; Cadeau, 2008, s.19).

När det gäller flerspråkighet och barn som skall lära sig ett nytt språk har det uppkommit felaktiga uppmaningar från talpedagoger, barnläkare och andra auktoriteter. Föräldrar har uppmanats att prata det språk som finns i samhället även hemma. Orsaken till detta är att professionella trott att barn som skall lära sig t.ex. svenska bör fokusera på inläringen av enbart svenska för att lära sig språket fullständigt. Det har uppstått problem i många flerspråkiga familjer eftersom familjemedlemmar har hindrats från att prata med varandra på sitt hemspråk. Forskare har kommit fram till att denna syn på inläring av ett nytt språk är felaktig eftersom barn kan lära sig flera språk samtidigt. (Ladberg 2003, s.13). Ett barn kan lära sig fler språk när det känner behov för att använda de olika språken. När barnet lär sig att kommunicera och har ett behov av att kommunicera så lär det sig språket. När föräldrarna uppmuntrar barnet att prata olika språk så blir det naturligt med flerspråkighet. (Cadeau, 2008, s. 43).

Det handlar inte om att flerspråkiga barn har problem med att lära sig flera språk samtidigt. Enligt forskning handlar det om tiden. Det tar längre tid att utveckla ordförrådet för flerspråkiga barn jämfört med enspråkiga. De enspråkiga barnen har ett större ordförråd samt behärskar grammatiken bättre och snabbare. Enligt forskning uppnår de flerspråkiga barnen

de enspråkiga barnens språkliga nivå, men det har tagit längre tid. Fördelen för de flerspråkiga barnen är att de kommer att ha lättare att lära sig ytterligare flera språk än de enspråkiga barnen i framtiden, om de från tidig ålder har lärt sig två eller flera språk. (Arnberg, 2004, s.47-48). Flerspråkiga barns språkutveckling följer samma mönster som för enspråkiga barn men takten på utvecklingen kan se annorlunda ut. De flerspråkiga barnen lär sig utöver ett nytt språk även regler för hur de skall kommunicera på det nya språket. De skall lära sig vad som är rätt eller fel att säga, fint eller ofint och om det är bra eller dåligt. (Svensson, 2009, s. 191).

Enspråkiga personer har ofta en uppfattning om att människor som pratar flera språk är språkbegåvade. De tror att en flerspråkig människa är mer begåvad än en som behärskar endast ett språk. Att behärska många språk handlar inte om begåvning. Det handlar om vilka behov som finns för att lära sig de olika språken. När ett barn har behov av flera språk så kommer det också lära sig språken. En vanlig fråga som ställs är om barnet behärskar sina språk likvärdigt. Denna fråga kan ses som onödig att ställa när det handlar om flerspråkighet. Ett flerspråkigt barn lär sig använda sina olika språk i olika situationer i livet. De olika språkens ordförråd utvecklas enligt behoven av hur språken skall användas. Det är därför inte viktigt att ett barn kan säga samma fraser på alla sina språk utan att barnet lär sig att använda varje språk i rätt situation. (Ladberg 2003, s. 9-10; Svensson, 2009, s.190).

Det är viktigt att enspråkiga pedagoger förstår att de flerspråkiga barnen inte är språklösa även om de inte uttrycker sig på daghemmet. Barnen genomgår en språklig process som tar tid, eftersom de skall lära sig att använda de olika språken i olika situationer. Pedagogerna bör observera barnen för att få en uppfattning om hur barnen använder sina olika språk och inte dra slutsatsen att barnen inte kan tala alls. Pedagogerna på daghemmet kanske inte förstår barnens andra språk och vet därför inte hur barnets språk är utvecklat. Det är därför viktigt att pedagogerna tar reda på vilken språknivå barnet ligger genom att kommunicera med barnets föräldrar och genom att själva observera barnet. (Sandvik & Spurkland 2015, s. 54).

När ett flerspråkigt barn använder sig av ord från flera språk i samma mening kan man i en enspråkig miljö uppfatta det som ett problem. Det kan tolkas som om barnet inte behärskar ett enda språk utan blandar språken. Det är inte ett problem att barnet blandar ord från olika språk, det hör till språkutvecklingen. Vuxna kan ha en uppfattning om att de bör vara tydliga med ett språk och rätta barnet när det pratar. Gör man det skapas mer problem än

språkutveckling eftersom barnet kan upphöra att uttrycka sig spontant och att kommunicera på ett naturligt sätt av rädsla för att säga fel. Flerspråkiga barn kan börja svara sina föräldrar på svenska om de bor i en svensk, enspråkig miljö. Det beror inte på att barnet inte behärskar språket som föräldrarna pratar utan det beror på en språklig norm. När människor lever i en enspråkig miljö kan de börja använda sig av språket som används i samhället eftersom det är en norm. I en flerspråkig miljö är det naturligt att prata fler språk och använda sig av olika språk på samma gång. Det anses som normalt att blanda språken i ett flerspråkigt samhälle. (Ladberg 2003, s. 11-12). Det är alltså inte tecken på att ett barn skulle vara förvirrat när det blandar språk när det pratar. Det är naturligt under språkutvecklingen när barnet håller på att lära sig skilja på de olika språken. Orsaken till barnets språkblandning är att det inte är medvetet om att det finns två olika språk i omgivningen i sin tidiga språkutveckling och ålder. (Arnberg, 1988, s. 42).

Föräldrar och daghemspersonal kan oroas för ett barn som är flerspråkigt. De kan ha en uppfattning om att barnet får en fördröjd språkutveckling eftersom barnet skall behärska flera språk samtidigt. Det är viktigt att se språkutvecklingen som en helhet och uppmärksamma vad barnet kan totalt på alla språken. Barnet behöver inte kunna säga samma meningar på båda språken utan blandning av språken är normalt. När barnet har utvecklat de olika språken en längre tid och fått ordförråd på alla språken kommer språkblandningen att minska. Barnet kommer även lära sig en så kallad kodväxling. Det innebär att barnet kan byta språk och det visar att barnet behärskar flera språk samtidigt. Senare när barnet utvecklat språken kommer det att veta när det skall använda språken beroende på situationen. Barnet pratar eventuellt svenska, när det leker med sina vänner på daghemmet och växlar till sitt hemspråk, när det leker med sina syskon i hemmet. (Sandvik & Spurkland 2015, s. 58).

När flerspråkiga barn växer upp i ett enspråkigt samhälle händer det att de flerspråkiga barnen använder sig endast av det språk som pratas mest. Svenska kan vara språket som används i samhället och då kan barnen börja svara sina föräldrar på svenska istället för på det språk som pratas av föräldrarna. Det finns även barn som kan bli upprörda när föräldrarna använder ett annat språk än svenska och vägrar svara dem. Orsaken till detta är att barn redan från en tidig ålder iakttar omgivningen och de vuxna. De flerspråkiga barn som växer upp i en enspråkig miljö lär sig att man använder sig av ett språk och de vill göra likadant. Trots att barnen inte svarar på samma språk som föräldrarna betyder det inte att föräldrarna skall sluta använda sitt språk. De olika språken som barnen hör lagras i deras minne och de har en förmåga att ta fram språken, när de behöver dem. (Ladberg 2003, s. 63-64; Svensson 2009,

s. 200-201).

Flerspråkiga barn bör få utveckla sin kulturella identitet och få utveckla både sitt modersmål och det nya språket på daghemmet. Barnet har rätt att lära sig alla sina språk och använda de språken i samhället. Pedagoger och föräldrar bör uppmärksamma och ta tillvara alla olika erfarenheter barnet har när det gäller att kommunicera, läsa sagor, vara tillsammans med andra och att berätta. Dessa erfarenheter utgör grunden för barnets språkliga utveckling. När barnen har utvecklat språken har de möjlighet att delta i olika aktiviteter och bli socialt inkluderade. (Samuelson & Sheridan 2016, s. 79).

Forskning visar att barn skall lära sig de språk som pratas hemma och språk konkurrerar inte med varandra utan fungerar som stöd för varandra. Ett barn som har lärt sig sitt modersmål och fått den språkliga basen har lättare att lära sig ett nytt språk. (Ladberg 2003, s. 14; Wedin 2011, s. 54).

7 Föräldrarnas betydelse för barns språkutveckling

Examensarbetet handlar om barn i åldrarna 0-5 år vilket betyder att föräldrarna har en viktig roll i de små barnens liv. För att de skall utvecklas på ett tryggt sätt krävs ett bra samarbete mellan daghem och hem. Föräldrarna känner sina barn bäst och när det handlar om barn med andra språk än svenska som modersmål är det viktigt att pedagogerna tar hjälp av föräldrarna.

Föräldrar och hemspråk hör ihop med varandra. Det är svårt att skapa en god relation till ett barn med ett annat modersmål som kommer från ett annat land om inte pedagogerna också skapar en god relation till föräldrarna. Pedagoger på ett daghem kan uppleva det som svårt att skapa en god relation till föräldrar som inte behärskar språket som används på daghemmet. Det är viktigt att pedagogerna försöker ha kontakt med föräldrarna eftersom de annars kan uppleva att de är mindre värda än de föräldrar som kan språket som används på daghemmet. Pedagoger och föräldrar kan kommunicera utan ett gemensamt språk genom kroppsrörelser och några ord. När föräldrarna upplever att pedagogen försöker kommunicera och vill ha kontakt känner de sig viktiga och den goda relationen främjas. (Bozarslan 2001, s. 17-18).

Föräldrar från andra länder kan ha svårt att förstå hur småbarnspedagogiken och pedagogerna fungerar i det nya landet. Till exempel i ett svenskt samhälle ser människor annorlunda på tjänstemän än i många andra länder. Klädsel och hur personalen hälsar på föräldrarna kan vara annorlunda. När en pedagog är klädd i sportiga kläder och frågar en förälder om de vill dricka en kaffe kan det uppfattas som inkompetens och föräldern från ett annat land kan få uppfattningen om att pedagogen försöker vara en vän och inte en professionell. Det kan även vara svårt för utländska föräldrar att ha ett föräldrasamtal om barnet är närvarande vid samtalet. När pedagogen frågar hur barnet tycker och tänker kan föräldrarna känna sig utanför eftersom de kanske inte är vana vid att barnet får föra fram sin egen åsikt när vuxna pratar. (Ljunggren & Marx 1994, s. 19-20).

Det är en nyhet för många invandrarföräldrar att det finns utbildad personal som är anställda av statliga och kommunala inrättningar som arbetar inom barnomsorg. De är vana att det är utbildade människor som tar hand om barn i deras hemland. Det är därför viktigt att pedagogen på daghemmet informerar föräldrarna hur det fungerar i det nya landet. Information om verksamheten, finansiering, personalen som arbetar på daghemmet, metoder som används samt målsättningar för verksamheten är viktigt att förklara för föräldrarna. Vidare kan man poängtera att man arbetar utifrån ett regelverk vilket innebär att det finns skyldigheter och rättigheter både från personalens och familjens sida. Det är bra att klargöra vilka regler som finns på daghemmet, eftersom det finns olika uppfattningar om vem som får hämta barnen, tider och så vidare. Beroende på vilket land man kommer ifrån. (Ljunggren & Marx 1994, s. 20). Det är dock mycket viktigt att komma ihåg att föräldrar med annat modersmål än majoritetsspråket kan känna att pedagogerna är i en maktposition eftersom de kan majoritetsspråket och kan de koder som finns i samhället och på daghemmet. Det är viktigt att pedagogerna håller sig på en jämn nivå med föräldrarna där de kan stödja och för en dialog med varandra. (Alfakir, 2010, s. 28).

Det bör finnas respekt från alla parter i en relation. Det är viktigt att pedagogerna respekterar familjens regler och att familjen respekterar daghemmets regler. När kommunikationen inte fungerar mellan föräldrar och personal på daghemmet är det bra att anlita en tolk så att alla förstår varandra. (Ljunggren & Marx 1994, s. 21).

Vid möte mellan personalen på daghemmet och med föräldrarna med invandrarbakgrund är det viktigt att komma ihåg att det är ett möte mellan individer. Det är inte ett möte mellan de

normala och de som avviker från det normala. Både personalen och föräldrarna bör ha respekt för andra kulturer och uppmärksamma det individuella men samtidigt också förstå de kulturella skillnaderna. (Sjöwall 1994, s. 18). Alla människor vill känna sig respekterade och värdefulla och genom att visa respekt förmedlar vi att andra duger som de är. Pedagogerna visar respekt genom att lyssna på föräldrarna och försöka förstå deras åsikter och känslor även om de inte nödvändigtvis känner likadant. (Andersson, 2004, s.54- 55).

8 Pedagogens roll

Examensarbetets ena forskningsfråga handlar om pedagoger inom småbarnspedagogik och om de arbetar aktivt för att främja flerspråkig språkutveckling. Detta kapitel handlar om hur pedagogerna kan arbeta för att stödja barnens språkutveckling.

Pedagoger som arbetar på ett daghem där det finns flerspråkiga barn i gruppen kommer i kontakt med barn från andra länder. I många fall är daghemmet en av de första platserna där invandrarfamiljer kommer i kontakt med människor från det nya landet. Det finns även familjer som flyttat från en annan del av landet och som inte känner igen normer och samhället i den nya kommunen. Det är pedagogerna som representerar det nya landet och tar emot familjerna som är nyinflyttade. Pedagogernas uppgift är i första hand att välkomna barnen och föräldrarna och bygga upp ett förtroende så att barnen och de vuxna känner sig trygga på det nya daghemmet. Familjer som kommer från länder där det är krig och oroligheter kan vara ängsliga och misstänksamma när deras barn skall börja på det nya daghemmet. Det första mottagandet är därför viktigt så att barnen får en bra start från början. Alla pedagoger som arbetar på daghem kommer med stor sannolikhet att möta barn från andra länder eller från en annan del av landet där de bor och det är viktigt att planera och diskutera tillsammans med de andra pedagogerna hur man på bästa sätt möter dessa barn och föräldrar. (Bozarslan 2001, s. 16-17).

När pedagogerna möter barnen som jämlika barn och inte behandlar dem olika på grund av deras modersmål och ursprung, då lär sig barnen i barngruppen att acceptera barn från olika länder med olika språk. Pedagogerna skapar en trygghet för barnen när de lär ut att alla barn är lika mycket värda och att det är tillåtet att prata ett annat språk, se ut på olika sätt och att

man kan ha olika beteenden. I framtiden kommer barnen som varit i en mångkulturell barngrupp vara vana vid olika nationaliteter och språk och det kommer vara lättare för dem att hantera olika situationer där flerspråkighet och mångfald förekommer. Pedagogerna bör inte sträva efter att alla barn skall vara lika. De kan betona att alla barn är lika mycket värda fastän de är olika. Om man börjar peka ut barn som kommer från ett annat land och pekar ut alla barn i gruppen från det landet. Då kan det uppfattas som att den vuxne inte tycker det är positivt att komma från det landet. (Sjöwall 1994, s. 18-19).

Den första tiden när ett barn börjar på ett daghem är viktig för hur barnen kommer att samverka och reagera på pedagogerna. Pedagogens viktigaste uppgift är att skapa en trygg relation till barnet redan från början. Det finns dimensioner som pedagogen bör tänka på när hen arbetar med barnen på daghemmet. Det har en stor betydelse för barnens språkutveckling och kommunikation hur pedagogen arbetar för att få barnen att ta in kunskap och känna sig trygga. (Lindö 1998, s. 83; Kihlblom & Lidholt & Niss, 2009, s.20).

Svarsbenägenhet är den första dimensionen som innebär att pedagogen har en vilja och vet hur hen respekterar barnet, bygger upp en bra relation till barnet och uppmärksammar framsteg samt spenderar tid tillsammans med barnet. Den andra dimensionen är vägledning. Pedagogerna fungerar som stöd för barnet och uppmuntrar det att bli självständigt och att lyckas med olika saker. Pedagogerna vägleder barnet i rätt riktning genom att handleda och sätta gränser och agerar som en förebild. Språket är viktigt när vägledningen sker eftersom pedagogerna handleder genom att förklara och berätta för barnet. Den sista dimensionen är engagemang. Pedagogerna är engagerade i barnets liv och utveckling. Genom att ha en positiv inställning som pedagog och viljan att barnet skall lyckas är av stor betydelse. Språket har en viktig roll även här eftersom pedagogerna uppmuntrar barnet att upptäcka nya saker och ta till sig kunskap genom ett verbalt samspel. (Lindö 1998, s. 84).

Pedagogerna har tre viktiga uppgifter när det gäller språkinläring på daghemmet. Den första uppgiften är att skapa en atmosfär där barnen känner att de kan uttrycka sig på ett spontant sätt och att alla språk får höras på daghemmet. Atmosfären skall även vara skapad så att barnen och de vuxna hjälper varandra med språken på daghemmet och barnen uppmuntras till att uttrycka sig. De vuxna har också ett ansvar över hur de kommunicerar med varandra eftersom de är barnens språkliga förebilder på daghemmet. Pedagogerna har en bra chans att förmedla att flerspråkighet är tillåten på daghemmet om de pratar eget språk med varandra, då får barnen bekräftelse att alla språk är accepterade. Den andra viktiga uppgiften för

pedagogerna är att organisera verksamheten på daghemmet så att språkinläringen främjas för alla barn i barngruppen. Det gäller att organisera tiden, dela in barnen i mindre gruppen när de skall delta i olika aktiviteter, utrymmena på daghemmet och lekmaterialet bör vara planerade så att det stödjer barnens språkinläring. Den sista uppgiften är att ge ett inflöde till barnen för deras språkinläring. Det sker genom sagoläsning, berättelser och när pedagogen pratar med barnen. När barnen själva skall leka med varandra har de nytta av sagorna och berättelserna som pedagogerna förmedlat eftersom de får ord och språk med hjälp av inflödet. (Ladberg 2003, s. 146).

Pedagogen skall ge barnet språket. När den vuxne ger språk till barnet använder barnet språket i lek och kommunikation med andra barn. Pedagogerna hinner inte prata med barnen tillräckligt mycket under en dag på daghemmet, det är när barnen samtalar med varandra som språkutvecklingen sker. När pedagogerna lär ut språket räcker det inte endast med att kommunicera med barnen. Sagor, sånger, rim och ramsor behövs för att förmedla språket till barnen. Det är viktigare att de vuxna på daghemmet ger ett inflöde av språket till barnen genom att berätta historier och sagor än att barnen berättar för pedagogerna. Det är viktigt att vara tydlig med språket och berätta om alla aktiviteter och situationer för barnen för att ge dem språket och stimulera språkutvecklingen. De vuxna på daghemmet bör inte tvinga barnen att prata. Som pedagog pratar man och ställer frågor till barnen som själva får välja om de vill svara. Pedagogen kan be barnet utföra uppgifter och när barnet gör uppgiften får pedagogen reda på om barnet har förstått språket. När barnen känner sig trygga på daghemmet och med de vuxna kommer de att våga prata. (Ljunggren & Marx 1994, s. 110).

När en pedagog skall arbeta med barn och hjälpa dem med att utvecklas samt förbereda dem för framtiden är det inte enbart fråga om att lära barnen att skriva, räkna, rita och så vidare. Pedagogens uppgift är inte heller enbart att planera verksamheten och teman. Det handlar även om att kunna skapa bra relationer till barnen, ha en bra självkännet och att använda sig själv som ett arbetsverktyg i verksamheten. Att känna igen andras känslor, visa sina egna känslor, se barnen och bekräfta dem samt hantera barnens olika känslor kallas ett relationsrelaterat arbetssätt. (Bozarslan 2001, s. 38-39). När ett barn blir bekräftat och uppmärksammat så kommer det att vilja dela sina upplevelser med den vuxne som är intresserad och lyhörd. (Westerlund, 2009, s.43).

För att barnen skall kunna ta till sig kunskap och lära sig av pedagogerna bör de första i hand ha en bra relation till de vuxna på daghemmet och lita på dem. En pedagog som har en lång

utbildning och ett stort antal meriter men som saknar viljan och förmågan att skapa goda och trygga relationer till barnen har svårt att nå fram till barnen så att de tar till sig kunskapen som förmedlas på daghemmet. När en pedagog vet hur hen skall skapa goda relationer och vinna barnens tillit och dessutom har bra utbildning och meriter, då kan arbetet med barnen bli hållbart och lyckat. När pedagoger arbetar relationsrelaterat är det svårt att ha klara riktlinjer för hur de skall arbeta. Det beror på att pedagogerna själva är arbetsredskapen vilket innebär att de är människor med olika personligheter och värderingar. (Bozarslan, 2001, s. 39).

Det kräver tid och vilja att arbeta med barnen en lång stund för att kunna bygga en bra relation tillsammans. Pedagogerna bör spendera mycket tid med barnen och aktiviteterna som görs skall utgå från barnens behov. Metoderna som används i arbetet med barnen bör passa för det enskilda barnet, pedagogen reflekterar och ser till så att metoden passar barnet. Det finns risk att metoder används i arbetet som pedagogen inte tänker på varför metoden egentligen används och om den passar för det enskilda barnet. För att välja rätt metoder som passar det enskilda barnet bör pedagogen se och förstå barnets behov och anpassa metoderna enligt behovet och inte försöka anpassa barnet enligt någon metod. (Bozarslan 2001, s. 41-42). När pedagogen väljer en metod kan det vara lätt att välja den mest tilltalande metoden som kan vara enkel att använda men som inte kanske är den rätta för barnet. Det är viktigt att se över barnets helhet innan man väljer en metod att arbeta med. (Svensson, 2009, s. 169).

För att stödja barnens språkutveckling finns pedagogen närvarande vid olika aktiviteter på daghemmet. Pedagogen skapar lärande situationer och utgår från barnens tidigare kunskaper och deras erfarenheter för att ytterligare kunna uppmuntra och utveckla barnens språkinläring. Matsituationen är ett exempel på en situation när språket tränas med hjälp av pedagogen samtidigt som barnet gör något praktiskt. När pedagogen är närvarande i matsituationen kan hen inleda samtal med barnet och barnet samtalar om aktiviteten som pågår. Pedagogen benämner föremål och handlingar under måltiden och ställer frågor om t.ex. maten. När barnet visar intresse för något speciellt i matsituationen uppmärksammar pedagogen det och pratar kring intresset. Lärandet blir ur barnets perspektiv eftersom det är barnet som fått välja vad det vill prata om. (Kultti 2014, s. 66-67).

Pedagogen följer en närvaroprincip på daghemmet och i arbetet med barnen. Hen finns där för barnen som en deltagare och fysiskt närvarande. Pedagogen observerar barnen och finns som stöd i olika situationer. När det uppstår situationer där barnen behöver stöd i hur de kan

lösa konflikter kan pedagogen agera genom guidat deltagande. Det innebär att barnens uppmuntras till att lösa konflikterna själva genom att prata med varandra. Pedagogen berättar att man löser konflikter genom att diskutera med varandra och finna en lösning. För att den vuxna skall kunna handleda barnen i att lösa konflikter genom att prata med varandra behöver pedagogen veta vad som hänt. Genom att observera barnen och finnas närvarande kan barnen stöttas korrekt. Det är inte barnens ansvar att få pedagogen att veta vad som har utlöst konflikten. När en pedagog inte vet vad som hänt hänvisar hen till normer och regler. Pedagogen är inte helt passiv när det gäller att lösa konflikter utan hen kan ställa frågor och komma med förslag hur barnen skall lösa problem men det är barnen själva som kommer fram till lösningarna med hjälp av stöd av den vuxna. (Kultti 2004, s.70-72). När barn lär av varandra och samspekar är den vuxnes närvaro viktig. Det är pedagogens uppgift att lära barnen att det finns en mångfald av tankar och idéer. Exempelvis kan den vuxne lära barnen att problem kan lösas på olika sätt. (Williams, 2006, s. 28).

9 Språkmiljö

Inlärningsmiljön spelar en stor roll på daghemmet när det handlar om barnens språkutveckling. Eftersom examensarbetet handlar om språken på daghemmet behandlar kapitlet hur pedagogerna kan planera inlärningsmiljön så att den är språkstimulerande.

Pedagoger som arbetar med barn på ett daghem bör ha kunskap om språk. När pedagogerna skall planera den språkliga miljön på daghemmet bör de ha kunskap om barnens språk för att kunna planera hur de skall skapa miljön så att språkinläringen främjas. När barn använder språk och kommunicerar tillhör de en språklig gemenskap. Pedagogerna bör motivera barnen och uppmuntra dem till att kommunicera med andra barn och vuxna på daghemmet. Barnen skall ges möjligheter att använda sina språk för att lära sig och utveckla språken. Pedagogernas uppgift är att skapa en omgivning som är trygg på daghemmet för att barnen skall börja kommunicera med andra. (Sandvik & Sprukland 2015, s. 48).

På ett daghem finns många aktiviteter under en dag när språket kan stimuleras. Barnen lär sig bäst genom sociala situationer som är naturliga. När barnen ser något konkret på daghemmet väcks deras nyfikenhet och de vill ta reda på vad det är, hur det fungerar och vad

man göra med det. Här samlas de vuxna och barnen och diskuterar kring föremålet eller aktiviteten och barnen övar sitt språk när de kommunicerar. Andra exempel på aktiviteter när språket tränas är genom lekar, rollspel, ute och inne aktiviteter och när barnen pysslar och ritlar på daghemmet. Barnen pratar med varandra och med pedagogerna under de olika aktiviteterna och språket utvecklas. Pedagogernas uppgift är att möta barnen i aktiviteterna och ta vara på tillfällena att samtala, handleda, ge ny kunskap samt stimulera barnens språk i de olika situationerna. Situationer när pedagogerna stödjer barnens språkutveckling sker både genom planerade aktiviteter och genom oplanerade händelser på daghemmet. Det sker genom ständig kommunikation och språkanvändning som pedagogerna stödjer i alla situationer under dagen på daghemmet. (Sandvik & Sprukland 2015, s.49; Thomsen, 2013, s.20-21).

Det finns ingenting som påvisar att barn lär sig ett språk bäst genom att pedagogerna ständigt ställer frågor och ber barnen att benämna olika föremål för att träna deras ordkunskap. Barnen lär sig språket bättre genom naturliga situationer när pedagogen och barnet gör något tillsammans och talar med varandra eller när barnen får leka tillsammans och kommunicera. (Sandvik & Sprukland 2015, s. 49).

För att pedagogerna skall få en kännedom om barnens språknivå och utveckling på daghemmet är det viktigt att de dokumenterar. De bör dokumentera det pedagogiska arbetet regelbundet för att ha en uppsikt över hur de lyckats med inläringen på daghemmet och för att kritiskt bedöma vad de kan arbeta med mer och utveckla för att stödja barnens inläring och utveckling. (Kultti 2014, s.99).

Barn som vistas i flerspråkiga miljöer förstår från tidig ålder vilket språk de skall använda beroende på vilken omgivning de vistas i. Barn har en vilja att inkluderas, tillhöra en gemenskap och skapa vänskapsrelationer och därför utvecklar de sina språk i olika sammanhang för att vara delaktiga. Daghemmets personal bör ta reda på barnens språkkunskaper i olika miljöer för att lättare skapa en miljö som är språkutvecklande för det enskilda barnet på daghemmet. (Kultti 2014, s. 96).

Daghemmets uppgift är att komplettera barnets hem. Ett gott samarbete mellan hem och daghem är nödvändigt för att barnet skall få den bästa möjliga stimulering i daghemsmiljön. Pedagogerna och föräldrarna bör diskutera och ge information till varandra om barnets kunskaper inom språk, hur de använder språken, vilka förväntningar och behov som finns

för barnets språkinläring. Uttryck och ord kan vara olika på olika språk. Det är viktigt att personalen på daghemmet har en kunskap om familjespråken för att förebygga missförstånd. Det kan finnas ord som har olika betydelse på barnens modersmål och på språket som talas på daghemmet. Det kan finnas verb, till exempel skära och klippa som är samma ord på barnets modersmål men som ha olika betydelse på det svenska språket vilket talas på daghemmet. När barnet översätter ett ord till svenska från sitt modersmål kan det bli fel. När pedagogerna har kunskap om barnets modersmål och vet att ett ord kan ha flera betydelser på barnets modersmål får de en bättre förståelse till barnets språkkunskap. Det hindrar pedagogerna från missförstånd och uppfattningar om att barnets språkbehärskning i det nya språket skulle vara låg. (Kultti 2014, s. 96-98). För att barnet skall känna en trygghet på daghemmet bör pedagogerna och föräldrarna samarbeta. Detta samarbete uppnås genom respekt och dialog. Det lilla barnet känner av om de vuxna har en bra relation till varandra och då mår barnet också bra. (Kihlbom, Lidholt & Niss, 2009, s.23).

När barn kommunicerar på daghemmet behöver de inte göra det på det starkaste språket. Det beror på situationen och med vem de kommunicerar med. Det är viktigt att koncentrera sig på innehållet i samtalet. Vad barnen vill förmedla till personen de talar med och inte hur bra de kan språket de använder. När ett barn utvecklar sitt språk och lyckas, synliggörs det när barnet kan prata sammanhängande om ett visst ämne eller om ett föremål. Det är viktigt att komma ihåg att det inte spelar roll om barnet kan formulera orden till meningar om något specifikt om barnet inte vet vad innehållet i samtalet egentligen är. Det betyder att miljön på daghemmet bör vara skapad utifrån vad barnen kan och behärskar utifrån sin ålder och erfarenhetsvärld. Föremål, leksaker, bilder, djur och personer i barnets omgivning på daghemmet bör vara de som barnet har kunskap om och kan benämna och tala om. Barnens språkutveckling främjas när de vistas i en miljö där de känner igen aktiviteter och föremål som de behärskar att benämna med sitt språk. Barnen koncentrerar sig bättre på vad pedagogen lär ut och berättar om när det är något som är bekant för barnet från tidigare. (Kultti 2014, s. 98-99). När barnen möter verkligheten och lär sig ord om den med hjälp av vuxna är det språkstimulerande. När barnet upptäcker omvärlden och allt som finns i den är det viktigt att vuxna finns med och berättar och förklarar för barnet så att språkinläringen främjas. (Johansson & Svedner, 2003, s. 54).

Pedagogerna kan låta olika skrivsätt synas på daghemmet. Barnen har egna platser där de hänger upp sina ytterkläder på daghemmet. Där kan pedagogerna skriva barnens namn på barnens alla språk. När barnen ser de olika skrivsätten på de olika språken blir det naturligt

för dem att namnen kan se olika ut på olika språk. Barnens föräldrar kommer också att känna att deras språk är accepterade på daghemmet när de ser namnen på sina barns platser. Pedagogerna kan även skriva meddelanden på anslagstavlan i tamburen på alla språken som finns på daghemmet för att de flerspråkiga föräldrarna skall känna sig delaktiga. Speciellt om de inte lärt sig språket som talas på daghemmet ännu. (Sjöwall 1994, s. 133).

Trygghet spelar en stor roll för barnen som skall lära sig ett nytt språk. Det är viktigt att pedagogerna skapar en trygg miljö på daghemmet. Barn som är trygga kommer att ta till sig ny kunskap och lära sig det nya språket som talas på daghemmet. När miljön är otrygg och barnen är rädda kommer de inte utveckla språket eller lära sig av pedagogerna på daghemmet. Tryggheten kommer i första hand när barnen skall lära sig ett nytt språk på daghemmet. Efter tryggheten kommer andra faktorer som spelar roll för att barnen skall lära sig språket. Pedagogerna bör planera verksamheten och planera så att det nya språket och barnets familjespråk stöds på daghemmet. (Ladberg 2003, s. 152 - 153). För att stödja barnets hemspråk på daghemmet kan pedagogerna fråga vad olika ord betyder på barnets modersmål, barnet kan lära barngruppen en ramsa på sitt modersmål och pedagogerna kan fråga föräldrarna om ljudhärmande uttryck till exempel hur ett tåg låter på barnets modersmål. (Svensson 2009, s.202-203).

Organisation är viktig när det gäller språkmiljön på daghemmet. Pedagogerna bör organisera dagen genom att tänka på tiden. Tillräckligt med tid för barnens lek som skall få vara lugn och koncentrerad. Pedagogerna bör inte avbryta leken eller stressa barnen. Språkstimuleringen främjas när barnen får lugn och ro när de leker och kommunicerar tillsammans med andra barn. När en pågående lek avbryts, avbryts även barnens tankar, fantasier och samtal med andra barn. När de avbrotten sker ofta hämmas språkutvecklingen. Många barn spenderar många timmar av sina dagar på daghemmet vilket innebär att det finns gott om tid och barnen skall inte behöva stressa. (Ladberg 2003, s. 147).

Pedagogerna kan ta med situationer och aktiviteter in i lekens värld. De kan planera mellanmålet så att det kan tas med i en leksituation istället för att avbryta leken och be barnen komma till matborden. De kan flytta samling och städning till en annan tid och låta barnen leka längre istället. På utevistelsen kan barngruppen och pedagogerna göra en utflykt och ta med sig lunchen, barnen kan leka fritt i skogen och äta där någon dag i veckan. När dagen på daghemmet går ut på vuxnas regler och principer finns det risk för att barnen måste skynda sig och vara stressade vilket inte främjar en god språkutveckling. (Ladberg 2003, s. 147-)

148).

Grupperna på daghemmet kan organiseras i mindre grupper. Det blir mer lugn och ro i barngruppen med indelning i mindre grupper. Barnen orkar koncentrera sig på ett annat sätt när det inte är för mycket ljud runt dem. Pedagogerna kan gå med en grupp på skogspromenad och en annan grupp kan pyssla. När barnen skall gå på utevistelse kan några barn gå först och klä på sig istället för att hela barngruppen är i tamburen samtidigt. (Ladberg 2003, s. 148).

Utrymmena inne på daghemmet bör organiseras så barnen spontant kan dela in sig och leka där de vill. Olika lekhörnor med planerat material som har ett samband och som inspirerar barnen att leka ostört främjar deras tankar och språkutveckling. När det är ett stort rum med olika leksaker blir det svårt för en stor barngrupp att koncentrera sig på leken när de inte får lugn och ro. Lekhörnorna bör vara placerade så barnen inte störs av varandra. (Ladberg 2003, s. 148-149).

Atmosfären är lika viktig som organisationen på daghemmet. Pedagogerna skapar en atmosfär där barnen kan leka med varandra på ett lugnt sätt och samspela. Deras språkutveckling främjas när det är en positiv atmosfär och inte när det är oroligt och barnen bråkar med varandra. Lekar som innehåller rörelser, rytm och beröring ger en känsla av närhet och en grupp känsla för barnen. Pedagogerna bör också uppmuntra barnen att hjälpa och stödja varandra. Barnen kan även hjälpa varandra när det gäller språket. När ett barn inte kan ett ord kan det fråga ett annat barn. Barnen kan uppmuntras till att samtala på olika språk, lära varandra ord på sina egna språk, förklara och växla bland språken. Flerspråkighet blir då något naturligt på daghemmet och alla språken accepteras. (Ladberg 2003, s.148-149).

10 Språkstimulering

För att barnets språk skall utvecklas behöver barnet få språkstimulering. I kapitlet beskrivs olika sätt och material som kan användas för att stödja barnens språkutveckling. Det framkommer att det är viktigt att stimulera barnens alla språk.

När ett barn skall utveckla sina språk behöver det få många tillfällen att använda språket. Det räcker inte med några timmars hemspråk sent på kvällen med föräldrarna för att barnet skall utveckla ett starkt språk. Det är viktigt att de vuxna tar sig tid, stöttar och kommunicerar med barnet. Utöver familjemedlemmarna kan barnet ha kontakt med andra människor som pratar barnets modersmål för att främja språkinläringen. Språket utvecklas i positiva situationer när barnet får samspela med andra på ett tryggt och bra sätt. Det är viktigt att språkstimuleringen inte ses som en kunskapsförmedling utan det skall ske naturligt i samspel med andra människor i barnets liv. (Svensson 1998, s. 198).

När pedagoger skall stimulera barnens språk handlar det inte om olika metoder och speciella aktiviteter som måste göras. Det handlar om att använda alla aktiviteter och situationer under dagen på daghemmet på ett välplanerat och genomtänkt sätt för språkinläring. Allt från att barnen skall klä på sig innan utevistelsen till olika pysselaktiviteter är språkstimulerande. (Ladberg 2003, s. 157).

På ett daghem finns många tillfällen för språkstimulering. Språklekar är viktiga och effektiva för barns språkinläring. Pedagogerna kan leka språklekar med barnen i många aktiviteter och situationer under dagen. Det är dock viktigt att barnen deltar i språklekar i situationer där det inte framkommer att de specifikt övar på språket. Pedagogen skapar lekar på ett naturligt sätt till exempel på utevistelsen kan barnen leta efter saker med korta och långa namn eller vid matsituationen kan de nämna saker på matbordet som börjar på ett specifikt ljud. Under dagen på daghemmet är det viktigt att barnen får samtala med andra barn och vuxna och uppleva samtalen som intressanta och roliga. Leken är ett bra tillfälle för barnen att öva på språket. Många språklekar till exempel rim och ramsor, fingerlekar och språkljudsövningar kan lekas i grupp. När barnen deltar i lekar som stimulerar språket är det viktigt att pedagogen är stöttande och lekfull. Barnen skall inte känna att de måste prestera utan allt accepteras i leken vilket betyder att det inte gör något om barnet säger fel. Alla försök till språkanvändning är bra. Det leder till en språklig mognad när barnet försöker säga olika ord och fraser och utvecklas. (Svensson 1995, s. 12-13).

När språklekar används för språkstimulering är det viktigt att inte blanda in motorik. När barnen skall koncentrera sig på språket kan det störas om de skall röra på sig samtidigt. Det går bra att använda sig av händerna och fingrarna för att förstärka innehållet i en ramsa men när barnen skall utföra komplicerade rörelser hämmas språkinläringen när de blir okoncentrerade. Det kan även finnas barn i gruppen som har svårt att röra på sig och inte

klarar av svåra motoriska rörelser. Då är inte språklekarna roliga längre utan uppfattas som en pina för barnen. Det är viktigt att lekarna främjar barnens positiva självuppfattning och att de känner att de klarar av leken. (Svensson 1995, s. 14).

Det finns olika typer av lekar. I de olika lekarna får barnen använda olika begrepp och kunskap de lärt sig och barnen kan leka tillsammans eller självständigt och använda sig av fantasin. Det är processen som är viktig i leken och inte målet med den. Språkträningen är aktiv i leken och barnen tänker genom leken och övar på att uttrycka sig. Barnen kommunicerar med varandra i leken och benämner föremål de ser runt omkring sig men övar även på att föreställa sig händelser och föremål som de inte ser konkret. De får öva på att använda rösten med olika röstljud, ord, specifika tonfall och ljud. Barnen lär sig även att kommunicera på olika sätt. Först förklarar de hur de skall leka och innehållet i leken, en annan röst används när leken pågår och de spelar upp olika roller. Barnen övar på att samarbeta med varandra och kommunicera genom de olika lekarna. (Samuelsson & Sheridan 2016, s. 92-93).

Den språkliga basen som innehåller grammatik, uttal och en automatiserad förståelse skapas genom upprepning och inte genom variation. Ordförrådet skapas däremot genom variation. Språket bör användas i många olika sammanhang för att utvecklas och bli rikt. Det finns många pedagoger som koncentrerar sig på att lära barnen enstaka ord. Det främjar inte språkutvecklingen eftersom det finns så många ord att lära sig. När pedagogen istället använder hela meningar kommer även grammatiken naturligt. Barnen har en förmåga att minnas enstaka ord och plocka ut dem ur meningar och minnas dem. När en pedagog bekräftar ett barn med en hel mening till exempel om ett barn sitter på en stol, kan pedagogen berätta att barnet sitter på stolen. Då får barnet höra ordet stol i en mening och tar vara på ordet. (Ladberg 2003, s. 154; Westerlund, 2009, s.38-39).

Barn närmar sig ett nytt språk på olika sätt. Vissa barn vill att den vuxna skall benämna olika föremål och barnet lär sig språket när det hör språket. Andra barn i barngruppen kanske inte verkar lika nyfikna eftersom de inte tar initiativ och frågar, det betyder nödvändigtvis inte att de inte lär sig. Ett barn som sitter och iakttar och lyssnar kan lära sig på det sättet och efter en tid har de utvecklat språket och vågar börja tala. (Ladberg 2003, s. 155).

Rutiner och återkommande aktiviteter är viktiga för barnets språkutveckling. Språket utvecklas genom upplevelser och när barnen hör samma ord och meningar flera gånger. Det

är viktigt med återkommande aktiviteter varje dag på daghemmet för språkstimulering. En återkommande aktivitet på många daghem är samlingen. Många pedagoger har en uppfattning om att samlingen är bra för språkträning. Det har visat sig att aktiviteten inte är särskilt språkstimulerande eftersom barnen får för lite utrymme för att tala och när de får tala skall de säga något som förväntas av dem när pedagogen ställer en fråga. När barnens språknivå är låg på det nya språket de skall lära sig på daghemmet kan samlingen bli tråkig och det som sägs blir mest tjat. Det är även svårt för barn med låg språknivå att orka koncentrera sig och lyssna i en stor grupp på samling. För att samlingen skall vara språkbefrämjande kan den vara uppdelad i mindre grupper. På det sättet når pedagogerna fram till varje enskilt barn och inget barn behöver vänja sig vid att inte förstå vad som blir sagt. När man vill ha en gemensam samling för att stärka gruppkänslan kan man undvika långa samtal och istället göra roliga saker. Pedagogerna och barnen kan hälsa på alla språken som finns i barngruppen, de kan leka olika fingerlekar och sjunga sånger. Samlingen blir en rolig upplevelse som främjar språkinläringen istället för att den största delen av tiden går åt att få barnen att sitta stilla. (Ladberg 2003, s. 159; Svenska kulturfonden, 2015, s.24-25).

En annan viktig aktivitet för språkstimulering är litteraturen. Böcker och bokläsande är viktigt för språkinläringen och många pedagoger använder litteratur för att stimulera barnens språk. Det är inte enbart tillgången till böcker som är viktig för barnens språkutveckling utan även hur böckerna blir lästa. De vuxnas sätt att läsa en bok och förmedla budskapet till barnet är viktigt för språkinläringen. (Sandvik & Spurkland 2015, s.72).

Barn kan utveckla språkförståelse och textförståelse tidigt. Forskning visar att barn som har ett välutvecklat språk när de börjar skolan har lättare att ta till sig kunskap i den språkliga undervisningen än de barn som har ett svagt språk. På daghemmet kan pedagogerna stimulera barnens språkutveckling genom att läsa sagor för barnen. När pedagogerna läser sagor för barnen på daghemmet kan intresset för sagan lyftas med rekvisita. Pedagogerna kan visa olika föremål, bilder och leksaker som har ett samband med sagan. Det kan finnas föremål i en väska och när pedagogen tar fram väskan blir barnen nyfikna på vad som finns i den och vill lyssna på sagan. För en språkutvecklande sagoläsning bör pedagogen och barnen vara på samma nivå och diskutera innehållet tillsammans i sagan. När barnen får uttrycka sina tankar och åsikter om sagan främjas deras språkutveckling. Det finns inget rätt eller fel i barnens åsikter och de får känna att de kan uttrycka sig spontant. Det är viktigt att pedagogen inte tar en ledande roll utan låter barnen få prata fritt och lyssnar på vad barnen

säger. När barnen får diskutera kring böcker lär de sig utöver att utveckla språket, hur man förhåller sig till en text och funderar över vad innehållet i sagan betyder. De får också öva sig på att diskutera med de andra barnen och pedagogen och de får lära sig att man genom samtal kan komma överens eller ha olika åsikter. (Sandvik & Spurkland 2015, s. 21-23). Det är viktigt att pedagogen läser sagan eftersom hen kan fråga barnen frågor och de kan kommentera under sagostunden. Sagoläsning kan med fördel ske flera gånger under daghemsdagen för att stimulera barnens språk. (Svenska kulturfonden, 2015, s.37).

När pedagogerna använder sagor för språkstimulering bör de utgå från teorin att barn lär sig genom att delta i aktiviteter. Detta gäller deras språk. När den vuxna berättar en saga bör hen få med barnet som agerar som medberättare, pedagogen skapar ett samtal efteråt när barnet får uttrycka sig spontant och öva på sitt språk. När pedagogen planerat på förhand vad barnet skall säga och ställer ledande frågor, blir samtalet inte äkta. Det är när barnet lyssnar på sagan och deltar genom ett likvärdigt samtal med den vuxne som språkinläringen främjas. (Sandvik & Spurkland 2015, s. 73).

När barnet på daghemmet får chans att själv välja bok ibland blir det roligare och mer motiverande att lyssna på sagan. Det är inte endast talspråket som stimuleras när barn lyssnar på sagor. Det väcker en nyfikenhet till skriftspråket. Det är också viktigt att små barn blir bekanta med skriftspråket för att underlätta deras skolstart sedan. (Svensson 1995, s. 29).

Daghemmet kan med stor fördel göra ett tema utifrån en saga. Barnen får möta samma saga i olika uttrycksformer. Barnen kan till exempel rita och pyssla figurer av sagokaraktärerna, de kan sjunga sånger om sagan och spela teater. När barngruppen håller på med temat kring sagan under en längre stund kan nya idéer växa fram med tiden och pedagogerna kommer på fler aktiviteter och material de kan arbeta med. Språkutvecklingen främjas och språket blir starkare när barnen får lyssna på berättelsen under en lång tid och genom olika aktiviteter och material. Pedagoger bör inte ha bråttom med teman eftersom barnen inte tappat intresset så länge temat utvecklas och förändras. (Ladberg 2003, s. 158).

Barn lär sig från tidig ålder att böcker är roliga och intressanta. De lär sig att böckerna skapar en gemenskap när en vuxen läser för barnen och de får diskutera kring innehållet tillsammans. Barnen förstår att böckerna berättar om något konkret eller någon situation som inte nödvändigtvis finns i barnets omgivning just då men som barnet ändå kan känna igen sig i och relatera till. När barnen får lyssna på en saga som en vuxen läser högt för dem

främjas deras språkutveckling när de hör orden. När en vuxen ställer frågor om innehållet i texten lär sig barnen hur det fungerar i skolan sedan när de blir äldre. Forskning har även visat att barn som lyssnat på sagor från tvåårsålder har ett bra talspråk och en bättre utveckling för läsning när de blir sju år och börjar skolan. (Svensson 1998, s. 137-139).

Ett annat pedagogiskt hjälpmedel är bilder och foton. När barnen får se på foton, minnas och berätta får de öva på sitt språk. Bilder går även att använda på alla språken. Ett barn kan berätta om bilderna på svenska för vänner och pedagoger på daghemmet och på sitt eget modersmål till mamma och pappa. På daghemmet kan man även ha bilder vilka beskriver aktiviteter och rutiner. Det underlättar att få visa bilden om ett barn inte förstår svenska eller om barnet vill säga något men saknar orden. (Ladberg 2003, s. 161).

Bilder är viktiga för språkutveckling. När barn får använda bilder lär de sig att tänka kreativt och utvecklar sitt tal och skriftspråk. Bilder är en viktig del som hjälper barnen att få ett bredare ordförråd och en bättre ordförståelse när de kan beskriva en bild med ord. När barn arbetar med bilder är resultatet inte det viktigaste. Det är själva skapandeprocessen och kommunikationen som är det viktiga för barnets språkutveckling. När flerspråkiga barn utvecklar ett nytt språk är bilder till stor hjälp när de får skapa bilder och bearbeta sin omvärld. När pedagogerna är intresserade av barnens skapande och hjälper dem att fantisera och kommunicera om sina bilder främjas språkutvecklingen. (Fagerlund & Moqvist 2010, s. 11).

Barn från andra länder som inte behärskar det nya språket kan delta i bildskapande eftersom de inte behöver uttrycka sig på det nya språket. Genom bilder kan barnet förmedla vad det vill säga men saknar ord för. När barnet skapar bilder är det viktigt att det är lugnt i barngruppen och pedagogen finns med som stöd och visar hur de olika materialen används. Alla barn är olika, det är viktigt att daghemmet har material som passar för barnens olika intressen och språknivåer så alla barn kan delta i skapandet och utvecklas enligt egna behov. (Fagerlund & Moqvist 2010, s. 22-23).

På daghemmet kan pedagogerna be barnen ta med bilder hemifrån. Det kan vara bilder från barnens hemländer, hur det ser ut i länderna, vilken mat det finns, kläder. Barnen får berätta om bilderna och de övriga barnen får kunskap om något som eventuellt är främmande för dem sedan tidigare. Det är viktigt att komma ihåg att de barn som kommer från landet man befinner sig i också tar med bilder hemifrån och berättar om dem. Alla kulturer, språk och

länder får uppmärksamhet och barnen får lära sig att olikheter accepteras på daghemmet. (Sjöwall 1994, s. 123-124).

Barn med flera språk kan få likadan språkstimulering som enspråkiga barn men språkstimulering bör ske på alla barnens språk. Pedagogerna på daghemmet kan också stimulera barnens hemspråk. Det är viktigt att tala och diskutera med barnet och tala på samma nivå som barnet men inte under barnets intellektuella nivå. Pedagogen kan fråga vad olika ord betyder på barnets hemspråk och be alla barn i barngruppen att upprepa ordet. Barnen kan också ta med sig någon ramsa på sitt hemspråk och barngruppen kan lära sig den ramsan. Barnen från andra länder kan berätta hur djur låter på deras hemspråk. Det är ljudhärmande ljud som kan låta olika beroende på vilket land man kommer ifrån till exempel bil ljud kan härmas olika på olika språk. Barnen kan uppmuntras till att jämföra de olika språken och se vilka ord som liknar varandra på till exempel svenska och bosniska. Pedagogen kan sjunga med barnen på barnens hemspråk och barnen kan lära den övriga barngruppen en visa på sitt språk. De flerspråkiga barnen kan uppmuntras till att se på tv program och filmer på sina hemspråk och lyssna på sagor. När pedagoger stödjer barnens hemspråk är det viktigt att inte tvinga barnen att uttrycka sig på hemspråket om de inte själva vill. (Svensson 1998, s. 199-200).

10.1 Specifika redskap

I detta kapitel beskrivs specifika verktyg för språkstimulering. Det finns exempel på material som pedagogerna kan använda sig av för att kartlägga ett barns språkutveckling. Det finns även material som kan användas konkret med barnen för att öva på språket. Materialet ”berätta tillsammans” är ett av redskapen där barnen får öva på att använda språket och ”alla är med” används för uppföljning av språkutvecklingen.

Alla är med: Alla är med är ett material som är till för uppföljning av barns utveckling på daghemmet. Med hjälp av materialet kan pedagogerna planera en lärande och utvecklande verksamhet på daghemmet som ger de bästa förutsättningarna för barnet att utvecklas. Materialet är till för barn i åldrarna 1-6 år och består av ett cirkelschema där pedagoger och föräldrar kan se om barnets utveckling sker enligt förväntningarna eller om det finns områden där utvecklingen avviker. Det finns sex utvecklingsområden som framkommer i

observationscirkeln och de är: språk, socioemotionell utveckling, lek, trivsel, vardagsaktiviteter och uppfattningsförmåga/motorik. (Loge och Leidland och Mellegaard och Sleveland Olsen och Waldeland 2012, s. 12).

De yngre barnens språkliga och sociala utveckling, utvecklas i samspel med andra barn. Alla barn utvecklar inte sitt språk enligt det normala och kan få problem med samspel och den sociala utvecklingen. Det är viktigt att ta reda på orsakerna till avvikelser i språkutvecklingen och pedagogerna bör vara uppmärksamma om barn drar sig undan till exempel leksituationer daghemmet och är tystlåtna. Det kan bero på hinder i språkutvecklingen och barnet behöver få extra stöd i språkinläringen. (Loge, et.al. 2012, s. 6).

När pedagogerna använder ”Alla är med”-materialet fyller de i cirkelschemat som består av de sex utvecklingsområdena. När barnet börjar på daghemmet fyller pedagoger och föräldrar i schemat tillsammans. De fortsätter att arbeta med schemat under hela daghemstiden och följer med barnets utveckling och om avvikelser framkommer diskuterar pedagogerna med föräldrarna och finner lösningar. När pedagogen observerar barnet skall det ske i de vardagliga situationerna på daghemmet. Pedagogen bör känna till barns typiska utveckling innan hen börjar observera för att kunna avgöra om det finns avvikelser inom något utvecklingsområde. Flera pedagoger bör observera barnet för att de skall få en korrekt uppfattning om barnets kompetenser och avvikelser. Det blir en säkrare observation när fler pedagoger än en har sett hur barnet utvecklas. Det viktigaste med observationerna och utvecklingsschemat är att pedagogerna finner praktiskt pedagogiska lösningar och stöder barnet i utvecklingen av till exempel språket. (Loge, et.al. 2012, s. 10-11).

Tras: Tras är ett material som hjälper pedagogerna att tidigt ta reda på hur ett barns språkutveckling ser ut. Eftersom språket är viktigt för att barnen skall kunna delta i olika aktiviteter på daghemmet bör pedagogerna vara uppmärksamma på barnens språkutveckling. Det är svårt för barn som inte kan kommunicera verbalt att till exempel delta i lekaktiviteter, prata med andra barn samt lyssna och diskutera sagor. När pedagoger kan göra en tidig insats och stödja barnen förebygger de flera problem för barnet. Problemen kan framkomma senare när barnet skall börja i skolan eller när barnet får problem med sociala relationer och blir ensamt. (Thomsen I B 2012, s. 7-8).

Tras är ett hjälpmedel för pedagogerna när de skall kontakta talpedagoger, logopedier eller psykologer. Det underlättar arbetet när pedagogerna skall framföra sin oro för ett barns

språkutveckling till talpedagoger när de har fyllt i ett schema som visar barnets utveckling och hinder. (Thomsen I B 2012, s. 7).

Berätta tillsammans: Berätta tillsammans är ett material som skall inspirera barn till formulering av egna berättelser. Materialet är speciellt avsett för barn med en avvikande språkutveckling samt barn med svenska som sitt andra språk. Berätta tillsammans kan användas för barn i 4-11 årsåldern. (Dickens och Lewis 2009, s. 1).

I de olika avsnitten i boken finns bildserier som inspirerar barnen till att berätta om vad som händer i berättelsen. Det finns en guide där barnen kan få hjälp hur de skall formulera sin berättelse. Barnens egna idéer och åsikter är viktiga men för de barn som har svårt att komma igång finns stöd i boken. För läskunniga barn finns böcker de kan läsa för att inspireras och komma på egna berättelser. För de yngre barnen finns bilder vilket möjliggör att berätta historier muntligt. (Dicken och Lewis 2009, s. 2).

Språklust genom sagor: Sagor är viktiga för barnens språkutveckling. När barnen är 1-5 år utvecklas språket mycket. Genom sagor får barnen höra språket talas, berättas och läsas. De får även ett intresse för ord och bokstäver och de barn som lyssnat på sagor har tränat språkstrukturer och former omedvetet samt fått ett större ordförråd och en bra språkförståelse. Språksvaga barn får bra stimulering när de lyssnar på saga. De får ord, begrepp och uttrycksförmåga genom ett roligt och lustfyllt sätt. (Rydja 2012, s. 6).

Pedagogen väljer saga utifrån barnens ålder. De yngsta barnen bryr sig inte så mycket om själva innehållet i en saga eller betydelsen av alla ord. Rim och ramsor, fingersagor samt sagor om händelser som barnen kan relatera till passar bra för de yngsta barnen. Det är även bra att upprepa sagor eftersom barnen finner en trygghet när de lyssnar på något de känner igen. (Rydja 2012, s. 8).

När barnen är i tre årsåldern kan de hänga med i en saga och förstå händelseförloppet. Deras ordförråd utvecklas snabbt i denna ålder. När barnen är i femårsåldern kan de skilja på verklighet och fantasi samt förstå humor. Om det finns flerspråkiga barn i barngruppen kan pedagogerna be föräldrarna ta med ramsor och sånger på andra språk som barnen kan lära sig. När pedagogen läser sagor för barnen är det viktigt att barnen får ställa frågor och framföra sina åsikter om sagan. Språket tränas när barnen kommunicerar med varandra och diskuterar sagans innehåll. Det är viktigt att sagorna slutar lyckligt eftersom barnen behöver

får känna att världen är god. (Rydja 2012, s. 8).

11 Undersökningens genomförande

I detta kapitel kommer jag att beskriva hur jag utfört min forskning. Jag valde att göra en kvalitativ studie och intervjuade fyra respondenter. Jag beskriver hur jag valde respondenterna, hur jag intervjuade dem samt hur jag har analyserat intervju svaren jag fick.

11.1 Kvalitativ metod

När jag valde metod för hur jag skulle gå tillväga i forskningsdelen av mitt lärdomsarbete stod det ganska klart i ett tidigt skede att jag skulle intervju daghemspersonal. Eftersom lärdomsarbetet handlar om flerspråkiga barns språkutveckling var det viktigt att intervju daghemspersonal som verkligen hade flerspråkiga barn i sina barngrupper. Om jag skulle ha skickat ut enkäter och gjort en kvantitativ undersökning exempelvis på 40 daghem hade resultatet inte blivit lika pålitligt eftersom det inte finns barngrupper med många flerspråkiga barn på alla daghem i Österbotten. Jag ville intervju pedagoger och ställa mina frågor för att ha möjlighet att förklara frågorna och ställa följdfrågor för att få ett bra resultat på min forskning. Genom att ställa öppna frågor fick jag mångsidiga och ingående svar när respondenterna berättade hur de arbetar på sina daghem med flerspråkiga barn.

Jag valde att intervju pedagoger i fyra kommuner i Österbotten och orsaken till det var att jag ville få en uppfattning om hur daghemmen arbetar med flerspråkiga barns språkutveckling och om det skiljer sig på arbetssätt och synsätt på hur pedagogerna stödjer språkutvecklingen för barn under förskoleåldern.

11.2 Val av respondenter

När jag bestämde mig för att intervjua daghemspersonal valde jag fyra kommuner i Österbotten. Jag ringde daghemmen för att ta reda på om de har många flerspråkiga barn i barngrupperna och berättade om mitt examensarbete. Det var föreståndaren för varje daghem som jag frågade först om jag fick intervjua, föreståndarna gav mig sedan telefonnummer till pedagoger jag skulle intervjua och en föreståndare meddelade själv pedagoger att jag var på väg. Tre av respondenterna var barnträdgårdslärare och en var barnskötare. För mig spelade det inte stor roll om det var en barnträdgårdslärare eller barnskötare som jag intervjuade, viktigast var att personen hade bra kännedom och erfarenhet av flerspråkiga barn i barngruppen och kunde berätta hur de arbetar med språkstimuleringen. Det visade sig att de hade flerspråkiga barn på daghemmen och i en kommun blev jag tipsad om att ringa till ett annat daghem för att intervjua eftersom de hade fler barn med andra hemspråk på det daghemmet. Jag hade med mig intervjufrågorna på dagen när jag skulle intervjua. Jag skickade inte frågorna i förväg eftersom jag inte ville att respondenterna skulle förbereda sig med svaren innan jag intervjuade. Orsaken till detta var att jag ville ha ärliga och direkta svar på mina frågor och bra möjlighet att ställa följdfrågor och reflektera i stunden. När vi hade bestämt tid och datum för intervjuerna berättade jag att jag skulle spela in intervjuerna för egen skull så att jag lättare skulle kunna analysera svaren.

Jag antecknade under intervjuerna vad respondenterna svarade och spelade in med min mobiltelefon. Jag antecknade det viktigaste som sades för varje fråga för att samtidigt kunna lyssna aktivt på respondenten. Efter intervjuerna lyssnade jag på inspelningarna och skrev ned ordagrant vad respondenterna svarat. Det fanns några citat som jag skrev ned när de sades för att minnas dem när jag skulle börja skriva resultaten i examensarbetet.

11.3 Sekretess

Jag berättade att respondenterna kommer att vara anonyma i examensarbetet när jag ringde daghemmen. Jag frågade om det var okej att jag spelade in intervjuerna för att endast lyssna på inspelningarna själv när jag analyserade resultaten. Alla respondenter godkände detta och jag hade skrivit ett godkännande som de fick underteckna innan jag började intervjua. I

godkännandet står mitt syfte för examensarbetet samt att respondenterna är anonyma och att de godkänner att jag spelar in.

11.4 Analyismetod

Efter intervjuerna som spelades in på mobiltelefon skrev jag ned ordagrant vad respondenterna hade svarat på frågorna. Jag analyserade sedan svaren och tog fram det viktigaste och skrev ned det i kortare text. Jag formulerade om frågorna till rubriker i forskningsdelen så att läsaren får en klar uppfattning om vad frågan handlar om. (Kvale & Brinkman, 2009, s.221). När jag skrev resultatet av frågorna lyssnade jag på inspelningarna samtidigt som jag läste de nedskrivna svaren för att ta ut citat som jag tyckte var viktiga att ta med i forskningsdelen. Citatet är kursiverade och inom citationstecken.

12 Resultatredovisning

I kapitlet redovisas resultaten av intervjuerna. Det är fyra respondenter som har svarat på åtta frågor som handlar om hur pedagogerna arbetar för att befrämja flerspråkighet inom småbarnspedagogik. Respondenterna arbetar som barnträdgårdslärare eller barnskötare i barngrupper som har både enspråkiga och flerspråkiga barn i åldrarna 1 - 5 år. Frågorna är utformade utifrån de två forskningsfrågorna som kommer fram i syftet: *Stöder daghemmets språk hemspråket utifrån pedagogernas synvinkel? Arbetar pedagogerna aktivt med att befrämja flerspråkighet?* Frågorna handlar om hur pedagogerna arbetar för att stödja barnens språkutveckling både praktiskt men också hur de håller sig uppdaterade själva med till exempel fortbildning. Det kommer också fram hur och om de samarbetar med barnens föräldrar för att stödja både hemspråken och daghemmets språk.

12.1 Pedagogernas mottagande av ett flerspråkigt barn

Respondenterna var alla eniga om att det beror på det individuella barnet hur den första tiden i den nya barngruppen blir. Det finns barn som är otrygga och det finns barn som vågar söka kontakt med andra barn och personal på kort tid. När det gäller barn som inte kan daghemmets språk överhuvudtaget, tar pedagogerna reda på ord på barnens hemspråk. Dessa ord hjälper pedagogerna att förklara för barnet vad som händer under dagen på daghemmet. Det kan vara ord som ”äta”, ”vila” och ”läsa saga”. Det kan dock vara svårt att få reda på ord på barnets hemspråk av föräldrarna om de inte kan engelska eller svenska. Respondenterna berättade alla att de använder bilder som stöd. De har bilder på aktiviteterna som de visar för barnen så att de vet vad de skall göra. Exempel på aktivitet kan vara att pedagogen visar en bild på en saga när de skall ha sagostund. Två respondenter berättade även att de använder sig av tecken som stöd och det har visat sig vara en bra metod och att barnen lär sig snabbare orden på svenska när pedagogerna samtidigt visar tecken.

Två av fyra respondenter betonade att det är bra att personalen förbereder sig innan barnet kommer till daghemmet. De kan även förbereda de andra barnen i barngruppen att det kommer ett barn som har ett annat modersmål än svenska. När de förbereder sig för det nya barnet som kommer från ett annat land tar de reda på information om hemlandet, språket och annan information som kan vara till nytta. Det är viktigt att personalen inte är stressad utan tar sig tid för det nya barnet och inskolningen. Respondenterna berättade att det oftast är en pedagog som tar sig mer tid för det flerspråkiga barnet den första tiden eftersom det är viktigt att barnet finner en trygg person på det nya daghemmet. Efter ett tag brukar barnet ta kontakt med alla i personalen och barnen i barngruppen. Som framkom ovan (se kap.8) är det viktigt att pedagogerna på daghemmet planerar och diskuterar hur de bemöter flerspråkiga barn på bästa sätt.

En respondent berättade att det är viktigt att föräldrarna får bekanta sig med det nya daghemmet. Det kan vara nytt för dem som kommer från ett annat land att deras barn skall börja på ett daghem. De bör få bekanta sig i lugn och ro den första dagen på daghemmet och ställa frågor. Optimalt skulle vara om en tolk kunde vara med första dagen på daghemmet. Som framkom tidigare (se kap.7) är det viktigt att pedagogerna skapar en god relation till föräldrarna så att de känner sig respekterade.

En annan respondent betonade hur viktigt det är att använda ett korrekt språk och hålla sig till standard svenska när barnet börjar på daghemmet. Eftersom språk utvecklas genom behov behöver barnet lära sig att det är svenska som behövs för att kunna kommunicera med pedagogerna och barnen på daghemmet. Det är lätt att använda svenskan med de barn som pratar språk som pedagogerna inte kan. Problemet är barn som har finska eller engelska som sina hemspråk men som skall lära sig svenska på daghemmet. Om personalen svänger om till finska eller engelska förstår barnen att de inte behöver lära sig svenska eftersom de kan kommunicera på språket de redan kan. Det är därför ytterst viktigt att pedagogerna håller sig till svenskan för om det lyckas, så har respondenten märkt att barnen lär sig språket fort när de har ett behov av det. (Se ovan s.8-9) Språket behöver vara viktigt för ett barn om det skall lära sig det. Vad som är viktigt för ett litet barn är människorna som det har en känslomässig anknytning till och vill kommunicera med.

12.2 Stödjande av barnets hemspråk på daghemmet

Alla respondenter anser att det är viktigt att stödja barnens hemspråk. Problemet kan vara att stödja det i praktiken när pedagogerna inte kan hemspråket. De berättade alla att de tar hjälp av föräldrarna och frågar ord och fraser på familjernas hemspråk. En respondent berättade att de frågar föräldrarna var de kan hitta sånger och sagor på barnens hemspråk till exempel på youtube. När pedagogerna inte kan barnens hemspråk tar de hjälp av internet och visar sagor och sånger på daghemmets ipad. Som framkom ovan (se kap.5) kan pedagoger som inte kan barnens hemspråk fråga hjälp av föräldrarna samt samla material på barnens olika språk.

”Det är ju viktigt. Först och främst är det viktigt att de kan sitt eget modersmål bra, då har de en bättre förutsättning för att lära sig svenska bra.”

En respondent berättade att de tar hjälp av tolk om det är möjligt. De samarbetar med tolken och tar reda på ord på barnens hemspråk. De har även en pedagog på daghemmet som har samma modersmål som flera av de flerspråkiga barnen. Pedagogen övar och stimulerar barnens hemspråk. Speciellt om de märker att barnens hemspråk också är svagt så övar pedagogerna mer intensivt med barnen. Som framkom tidigare (se kap.5) kan en

hemspråkspedagog kan öva hemspråket med de flerspråkiga barnen för att stödja språket.

”Viktigt att man följer upp hur starkt modersmålet är också så att man inte lär in massa språk så att det blir huller om buller.”

En annan respondent berättade om temaveckor som handlar om olika språk. Då har de på daghemmet tagit reda på ord på barnens olika hemspråk och lärt sig dem i barngruppen. Respondenten anser att det är viktigt att uppmärksamma barnens hemspråk så att de får känna att deras hemspråk också är viktigt.

12.3 Språkstimulerande inlärningsmiljö

Alla respondenter har planerat inlärningsmiljön för språkstimulering genom att använda sig av bilder på aktiviteter. De använder även bilder när de sjunger sånger för att visa konkret en bild på vad sången handlar om. De läser mycket sagor eftersom sagoläsning är bra för språkutvecklingen för barnen. Som framkom ovan (se kap. 10) är sagor viktiga och många pedagoger använder sagoläsning som språkstimulering. (se ovan s.32-34) Bilder, sånger och sagor är viktiga språkstimulerings verktyg.

Två av respondenterna berättar att de har delat in barngruppen i smågrupper och barnen delas in i grupper utifrån sina åldrar. Den ena respondenten berättar att pedagogerna planerar varje vecka vad barnen har för behov att lära sig och utifrån det planerar pedagogen själv vad hen skall jobba med i sin grupp den veckan.

Korrekt tal berättar en respondent att pedagogerna på hans daghem tänker på när de är i barngruppen. De använder sig av standard svenska och försöker undvika dialekt så att barnen kan lyssna och lära sig av pedagogerna som är språkliga modeller. Som framkom ovan (se kap. 10) kan barn ta till sig språket genom att lyssna på andra som pratar. Det är därför viktigt att de vuxna använder ett korrekt språk och hela meningar så att barnen utvecklar sitt språk på ett bra sätt.

12.4 Skillnad på enspråkiga och flerspråkiga barns språkutveckling

”Vi försöker alltid planera åt alla. Man visar inte tydligt att man har enskild språkträning åt någon. Det tänker man bara på själv.”

Alla respondenter berättar att de inte tänker på om barnen är flerspråkiga, överaktiva eller har andra språksvårigheter. De stimulerar språket med alla som är i behov av extra stöd.

”Det är väldigt sällan som vi tänker varifrån de kommer utan vi tänker att de här barnen har vi.”

Respondenterna använder sig av olika material för språkstimulering. En respondent nämnde att de har arbetat med kompisväskan för att lära sig om känslorna, de har även använt sig av stegen och kaninhistorier för språkstimulering.

En annan respondent berättade att de har arbetat med praxiskort som hjälper barnen att öva på sin munmotorik som är viktigt när de skall prata och uttala orden korrekt. Specialbarntädgårdsläraren har samarbetat med personalen angående praxiskorten.

12.5 Inkludering av vårdnadshavarna

Föräldrarna får hjälp av tolk på alla daghem när de skall ha möte med pedagogerna. Två respondenter berättade att föräldrarna med samma modersmål tar hjälp av varandra och tolkar. När daghemmet inte fått tag på tolk har det hänt att föräldrarna tagit med en vän eller släkting för att tolka på till exempel ett föräldramöte eftersom de gärna har velat delta.

”Det tycker jag nog att föräldrarna många gånger är jätteengagerade att ta del av daghemsverksamheten och vad barnen gör och vad vi är för folk. Många är nog intresserade av verksamheten och att lära sig svenska.”

En av respondenterna arbetar på ett daghem där många barn pratar finska hemma. Då är

pedagogen noga att poängtera att det är ett svenskt daghem och att personalen pratar svenska med barnen. När det finska språket är så starkt så att barnet har svårt att utveckla det svenska språket kan pedagogerna uppmuntra föräldrarna att läsa svenska sagor hemma. Det uppmuntrar de dock inte föräldrar som har ett annat hemspråk än svenska och finska. Eftersom finska är ett majoritetsspråk i Finland menar respondenten att barnen lär sig finska i samhället och i hemmet så det går att uppmuntra föräldrarna att stödja svenska även hemma t.ex. genom sagoläsning.

Två av respondenterna betonar att föräldrakontakten är viktig. Den dagliga kontakten som sker när föräldrarna för och hämtar sina barn. Som framkom ovan (se kap.7) är föräldrakontakten viktig och att pedagogerna kan kommunicera med hjälp av kroppsspråk och enstaka ord. Föräldrarna märker när pedagogerna försöker kommunicera och känner sig respekterade och inkluderade. En respondent berättade att de börjar skicka hem sagor, språkövningar samt enkla memoryspel när barnet börjar närma sig förskoleåldern för att stimulera det svenska språket ytterligare. Det har varit uppskattat från föräldrarnas sida och fungerat bra.

12.6 Pedagogernas utbildning och fortbildning

Två respondenter anser att de får bra utbildning när det gäller språkstimulering av flerspråkiga barn. De får gå på kurser som till exempel folkhälsan och ell ordnar om flerspråkighet och integrering av invandrare.

Alla fyra respondenter säger att det egna intresset spelar stor roll. Pedagogerna behöver vara intresserade och motiverade själva. De söker alla fakta på internet och i böcker om språkutveckling och flerspråkighet för barn.

”Jag läser på nätet själv. Det finns många bra sidor att googla på.”

En respondent som inte har gått på kurser har ringt och frågat andra daghem som arbetat mer med flerspråkiga barn. Hen har även tagit hjälp av föräldrarna och frågat dem och lyssnat när de berättat.

En annan respondent berättade att de hade haft träffar med olika daghem och berättar hur de

arbetar med språkstimulering på sina daghem och fått tips och idéer från andra pedagoger.

12.7 Tid och resurser för språkinlärning

Tre av fyra respondenter anser att det inte finns tillräckligt med tid och resurser för varje barns enskilda språkutveckling. En stor orsak är att det blir större barngrupper och för lite personal. Det finns inte tillräckligt med resurser för gruppassistenter som det borde.

”Det blir inte bättre, det blir bara sämre för pengar pengar... Det kostar för mycket. Vi får större barngrupper, vi har svårare att få assistenter och hjälp på det viset och det är så många olika problem, inte bara språket.”

”Det borde finnas en enskild plan för de flerspråkiga barnens språkutveckling. Alla pedagoger borde få en insikt i vad som är viktigt att ta fasta på. För om ett barn inte pratar kan det vara så att barnet förstår svenska men har svårt att producera språket av någon anledning.”

En respondent berättade att pedagogerna försöker baka in språkinlärningen i de vardagliga aktiviteterna. De tänker på språkstimulering i alla aktiviteter och försöker hjälpa barnen. De har svårt att dela in barnen i mindre grupper och träna enbart språket eftersom de har för lite personal. Därför försöker de få in språket i helheten av daghemsdagen. (Se ovan s.25) Språket lärs bäst ut i de vardagliga aktiviteterna och pedagogens roll är att ta vara på tillfällena under dagen när de kan kommunicera och berätta för barnen och då sker på språkinlärningen på ett naturligt sätt.

”Man har en skyldighet att hjälpa barnen att få sina språk.”

13 Slutdiskussion och kritisk granskning

I kapitlet diskuterar jag och reflekterar över resultaten av forskningen samt granskar arbetet kritiskt. Jag diskuterar även teoridelen och förklarar varför jag ansett att innehållet jag valt att skriva om angående flerspråkighet och språkutveckling är viktigt.

Syftet med examensarbetet är att undersöka på vilka sätt pedagoger i samarbete med vårdnadshavare främjar flerspråkighet inom småbarnspedagogiken. När jag skulle välja tema för mitt examensarbete visste jag från början att det skulle handla om flerspråkiga barn inom småbarnspedagogik. Eftersom jag är intresserad av att arbeta med barn och speciellt barn från andra länder frågade jag mig vad som är viktigast att ta i beaktande när man arbetar med de som har ett annat modersmål. Av egna arbetserfarenheter inom småbarnspedagogiken kom jag fram till att språket är viktigt för att barnen skall få en bra start i livet både för att känna sig trygga på daghemmet, trygga i sina identiteter och för att klara sig i framtiden när de börjar grundskolan och behöver en bra svenska.

När jag formulerade intervjufrågorna ville jag ta reda på om teoridelen stöds i praktiken. Jag ville ta reda på om pedagoger på daghem i Österbotten är medvetna om vikten av att stödja barns språkutveckling och om de arbetar aktivt med språkstimulering eller om de ser det som en stor utmaning. I teoridelen framkommer det också om att barnens föräldrar spelar en viktig roll i barnens språkutveckling. Därför har jag med frågor om föräldrarna och hemspråket i intervjuerna.

Den första forsknings frågan: *"Stödjer daghemmets språk hemspråket utifrån pedagogernas synvinkel?"* får sitt svar genom några av intervjufrågorna och svaret på frågan tolkar jag som ja, språken stödjer varandra.

I svaren framkommer det att pedagogerna tar reda på information om barnets ursprungsland, modersmål och annan viktig information innan barnet börjar på daghemmet. Det anser jag visar ett engagemang från pedagogernas sida och att de vet att det är viktigt att vara förberedd och ha information om barnets hemspråk och ursprung så att de kan ta emot barnet och föräldrarna på ett bra sätt. I teoridelen skriver jag om att personalen på ett daghem kan vara de första personerna en nyanländ familj träffar och att det är viktigt att pedagogerna tar emot dem på ett bra sätt så att de känner sig välkomna och trygga.

Alla respondenter nämnde att de inte kan barnens hemspråk och därför kan de inte stödja det. De berättade dock att de tar hjälp av föräldrarna och tolk om det finns möjlighet för att lära sig ord på barnens hemspråk. Den första tiden var speciellt viktig att fråga ord på barnens hemspråk så att barnen förstår vad som händer under daghemsdagen och känner sig trygga. Några respondenter berättade också att de frågar föräldrarna om det finns sånger, sagor och

ramsor på deras hemspråk så att de kan lyssna på dem på daghemmet.

På alla daghem jag intervjuade fanns det ett daghem som hade möjlighet till en hemspråkspedagog på ett av de utländska språken på daghemmet. Hemspråkspedagogen övade språket speciellt med de barn som behövde stöd i sitt modersmål.

Ett annat sätt att uppmärksamma de olika språken var att ha temaveckor med språk. Då lärde sig barnen olika ord på de olika språken som barnen hade och på det sättet menade respondenten att barnen får bekräftat att alla språk är viktiga.

När jag frågade frågorna om hemspråket lät det först på flera av respondenterna som att de inte stöttade det eftersom de inte kunde prata det själva. När jag ser över svaren och forskningsresultatet finner jag flera sätt som de stödjer språket på, trots att de inte själva behärskar de olika språken. De tar hjälp av föräldrarna och frågar ord och var de kan hitta sånger och så vidare på de olika språken vilket visar intresse för flerspråkighet.

Några respondenter nämnde att modersmålet är viktigt för barnen. De behöver ett välutvecklat modersmål för att kunna lära sig nya språk. Det bevisar också att hemspråket är viktigt och att pedagogerna är medvetna om det. Respondenterna berättade att de uppmuntrar föräldrarna att prata sina modersmål hemma med barnen så att språket utvecklas.

Den andra forskningsfrågan *Arbetar pedagogerna aktivt med att befrämja flerspråkighet?* Besvaras genom frågorna som handlar om inlärningsmiljön, metoder och pedagogernas arbetssätt angående språkstimulering.

Alla respondenter berättade att de använder ramsor, sånger och bilder för att stödja språkutvecklingen. När de frågar föräldrarna om tips på hemsidor på internet där de kan hitta ramsor och sånger på barnens olika hemspråk stödjer de flerspråkigheten.

Pedagogerna tänker inte på om barnen är enspråkiga eller flerspråkiga när det gäller stöd för språket. De stimulerar barnens språk utifrån de individuella barnens behov. Det är i huvudsak det svenska språket de stödjer på daghemmen eftersom det är det språket barnen skall lära sig. När barnen närmar sig förskoleåldern kan de skicka hem sagor på svenska eller spel så att föräldrarna kan hjälpa barnen med språket även hemma.

Genom analysen kan jag konstatera att pedagogerna är medvetna om vikten av hemspråket men de arbetar ändå mest med det svenska språket på daghemmet.

Det finns frågor i intervjuerna som handlar om pedagogerna själva och hur de gör för att utvecklas och lära sig hur de skall arbeta med språkstimulering för barnen. Jag har inte skrivit om kurser och fortbildning eller resurser i min teoridel men ville ändå fråga om detta av respondenterna. Jag tänkte att de kan svara bäst på dessa frågor eftersom de arbetar på daghem och vet om det finns kurser och resurser som befrämjar flerspråkighet.

Det framkom att det inte finns tillräcklig med tid för att ge en optimal språkstimulering för varje enskilt barn. Barngrupperna blir större och det är för lite personal enligt flera av respondenterna. Det visade sig i intervjuerna att mycket beror på pedagogen själv och hans intresse för språkinläring. Alla respondenter berättade att de tar reda på fakta på egen hand genom att läsa litteratur och söka information på internet. Några av respondenterna berättade att de samarbetar med andra daghem som också har flerspråkiga barn. De frågar om råd av andra pedagoger och delar med sig av sina egna erfarenheter.

En respondent hade en önskan om att det skulle finnas en enskild plan för flerspråkiga barn utöver planen som skrivs för alla barn när de börjar på daghemmet. På det sättet kunde de stödja barnets språk bättre och alla pedagoger kunde ha en bättre insikt i vad som krävs för den bästa språkutvecklingen för barnet.

Två respondenter ansåg att de hade bra möjligheter att utvecklas som pedagoger som skall stödja barnens språkutveckling. De hade deltagit i många bra kurser som flerspråkighet och integrering av invandrare.

En följdfråga till frågan om pedagogerna fick tillräckligt med utbildning om flerspråkighet och språkstimulering kunde ha varit vad de tror är orsaken till att de inte får tillräckligt med utbildning. Det är intressant att några upplevde att det fanns bra kurser medan andra inte tyckte likadant. Jag tyckte det var en bra åsikt som en respondent hade att pedagogerna har en skyldighet att lära barnen språket. Det kom fram i samband med frågan om resurser och utbildning. Hen menade att pedagogerna bör försöka jobba med det de har och göra det bästa av situationen eftersom barnen förtjänar att få en bra språkstimulering. Där kom det också fram att pedagogerna försöker baka in språkinläring i de vardagliga aktiviteterna på daghemmet så gott det går.

När jag granskar min forskningsdel anser jag att resultatet svarar på mina två forskningsfrågor som finns i syftet. Jag har fått en bra uppfattning om hur pedagogerna arbetar med de flerspråkiga barnen. Det har visat sig att de inte särbehandlar flerspråkiga barn eller upplever flerspråkighet som ett problem. Alla respondenter har gett svar så att man förstår att det handlar om det individuella barnets behov och att de inte delar in barnen i kategorier utan de ser på alla i barngruppen som en helhet. Det handlar inte om de flerspråkiga barnen eller de överaktiva barnen utan finns det ett barn som är i behov av extra stöd är det ingen skillnad på språk eller annat.

Det framkom också i alla intervjuer att pedagogerna tar hjälp av föräldrarna när det gäller språkinläring. Jag kan konstatera att det stöds i praktiken det som står i teoridelen om att föräldrarna är viktiga och kan hjälpa pedagogerna när det gäller stöd av hemspråket.

Jag är nöjd med min kvalitativa forskningsmetod eftersom jag fick åka och träffa respondenterna och det blev intressanta möten med bra information. Innan jag intervjuade funderade jag på om respondenterna kommer att svara så att resultaten kommer att stämma överens med teoridelen. Det visade sig att många svar stämde överens med teoridelen och hur man enligt litteraturen som finns i teoridelen skall arbeta med flerspråkighet inom småbarnspedagogiken. Om jag skulle göra en ny studie inom flerspråkighet inom småbarnspedagogik skulle jag intervjuar daghem i södra och östra Finland samt någon stad i Sverige till exempel Malmö där det finns många flerspråkiga. Det var min första plan när jag började skriva detta examensarbete men på grund av tidspress var jag tvungen att tänka om. Det skulle ha varit intressant att ta reda på om det är stora skillnader på hur pedagoger arbetar i olika delar av Finland och även hur de arbetar i Sverige. En stor del av litteraturen kommer från Sverige som handlar om språkstimulering och flerspråkiga barn och jag vet att de har en lång erfarenhet av arbetet med flerspråkighet i Sverige.

Jag är dock nöjd med min studie eftersom jag fick resultat från fyra daghem i Österbotten och fick reda på om de arbetar på liknande sätt eller om det finns stora skillnader på daghemmen trots att de är nära varandra. I stort sätt kan jag konstatera att de hade mycket gemensamt i hur de arbetar och vissa skillnader framkom. En skillnad var fortbildningen. Några upplevde att de fick tillräckligt med fortbildning medan andra ansåg att det inte fanns tillräckligt.

Jag vill betona några kapitel som jag skriver om i teoridelen så att läsaren får en förståelse för hur jag tänkt när jag valt innehållet som jag skrivit om.

I teoridelen handlar kapitel 4,5 och 6 om flerspråkighet, modersmål och hemspråk. Jag ville reda ut dessa begrepp och vad de innebär eftersom det kan finnas olika uppfattningar om vad till exempel flerspråkighet är och hur det påverkar språkutvecklingen. I kapitlet om flerspråkighet kommer det fram att inlärning av flera språk för ett barn inte påverkar deras modersmål negativt och att språkutvecklingen som sker med språkblandningar när barnet pratar är naturligt. Det framkommer hur människor i en enspråkig miljö ser på flerspråkighet och att det oftast är de människor som har en uppfattning om att flerspråkig utveckling medför problem.

En viktig tanke bakom mitt examensarbete är att jag vill få fram i min teoridel att det inte är ett problem med flerspråkighet utan snarare något mycket positivt när barn utvecklar flera språk. I kapitlet om hinder för barns språkutveckling framkommer det att det inte alltid är språkutvecklingen som är problemet när ett barn inte pratar. Det kan handla om till exempel en hörselskada. Därför är det viktigt att alltid kontrollera andra faktorer först när man börjar utreda om ett barn har språksvårigheter. Det är även viktigt att ta reda på om barnet har likadana språksvårigheter på sitt eget modersmål. Dessa faktorer anser jag att är viktiga att de kom fram i arbetet eftersom det finns många människor som kan tro att det är flerspråkigheten som är problemet för det lilla barnet. Jag skriver också om språkstimulering och pedagogens roll. Tanken med kapitlet om språkstimulering är att få fram metoder och redskap som fungerar på de flesta daghem och inte kräver stora resurser och planering. Jag ville ta reda på om det går att få in språkstimulering i dagliga aktiviteter och om pedagogen kan använda sig själv som redskap. Det framkommer att språkinlärningen sker bäst när barnen är trygga på daghemmet och med pedagogerna. Det framkommer också att det är de dagliga aktiviteterna och kommunikationen med barn och pedagoger som är bra för språkstimuleringen. Barnen lyssnar och lär sig av en engagerad pedagog som använder ett rikt och välformulerat språk. Det behövs även planerad verksamhet och återkommande rutiner men de behöver inte heller vara så kostsamma och komplicerade. Sagor visar sig vara mycket viktiga för språkstimulering och pedagogen kan arbeta med olika sagoteman och upprepa samma saga fler gånger med fördel för språkinlärningen. Det framkommer också att alla situationer under daghemsdagen kan vara språkstimulerande. När pedagogen märker att barnen intresserar sig för något på utevistelsen till exempel kan de samlas och prata om det som barnen tycker är roligt.

Det har varit ett intressant examensarbete att skriva om. Jag kommer antagligen ha stor nytta av allt jag lärt mig i mitt framtida yrke om jag arbetar inom småbarnspedagogiken. Jag valde att skriva mitt examensarbete på egen hand eftersom jag hade arbetserfarenhet och en klar bild av vad jag ville åstadkomma.

Jag vill tacka respondenterna för det varma mottagande jag fick och de lärorika intervjuerna på daghemmen.

Källförteckning

- Alfakir, N. 2010. *Föräldrasamverkan i förändring*. Stockholm: Liber AB.
- Andersson, I. 2004. *Lyssna på föräldrarna*. Stockholm: Mälartryckeriet AB.
- Arnberg, L. 1988. *Så blir barn tvåspråkiga*. Helsingborg: Schmidts Boktryckeri AB
- Arnberg, L. 2004. *Så blir barn tvåspråkiga*. Falun: ScandBook AB.
- Bozarslan, A. 2010. *Möte med mångfald*. Stockholm: Liber AB.
- Börestam, U. & Huss, L. 2001. *Språkliga möten*. Lund: Studentlitteratur.
- Cadeau, M. 2008. *Ditt barns flerspråkighet – ditt val*. Stockholm: GML print on demand AB:
- Dickens, F. & Lewis, K. 2009. *Berätta tillsammans*. Sundsvall: Tryckeribolaget.
- Eriksen Hagtvét, B. 2004. *Språkstimulering*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Fagerlund, B. & Moqvist, L. 2010. *Låt barnen skapa språkutveckling genom bilder*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- H. Wagner, Å K. & Strömquist, S. & Uppstad, P H. 2008. *Den flerspråkiga människan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Håkansson, G. 2014 *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Johansson, B. & Svedner, P-O. 2003. *Så erövrar barnen språket*. Uppsala: Kunskapsföretaget AB.

Kihlbom, M. & Lidholt, B. & Niss, G. 2009. *Förskola för de minsta*. Falun: Scandbook AB.

Kultti, A. 2014. *Flerspråkiga barns villkor i förskolan*. Stockholm: Liber AB.

Ladberg, G. & Nyberg, O. 1996. *Barnen och språken*. Lund: Studentlitteratur.

Ladberg, G. 2003. *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber AB:

Lindö, Rigmor. 1998. *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Ljunggen, L. & Marx, M. 1994. *Dina rötter och mina rötter*. Falun: ScandBook.

Loge, K I. & Lediland, K. & Mellegaard, M. & Sleveland Olsen, A H. & Waldeland, T. 2012. *Alla är med*. Helsingborg: Nypon Förlag AB.

Lunneblad, J. 2009. *Den mångkulturella förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Rudberg, L-A. 1992. *Barns tal- och språksvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.

Rydja,C. 2012. *Språklust genom sagor*. Stockholm: Sanoma utbildning AB.

Samuelsson, I P. & Sheridan, S. 2016. *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur AB.

Sandberg, A. 2009. *Med sikte på förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Sandvik, M. & Spurkland, M. 2015. *Språkstimulera och dokumentera i den flerspråkiga förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Sjöwall, A. 1994. *Kulturmöten i barnsomsorg och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Skutnabb-Kangas, T. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: Bröderna Ekstrands tryckeri AB.

Smidt, S. 2013. *Bruner och de små barnens kommunikationsutveckling*. Lund: Studentlitteratur AB.

Svenska kulturfonden, 2015. *Tänk språk! Språkstrategin för småbarnspedagogiken*. Helsingfors: Unigrafia.

Svensson, A-K. 1995. *Språkglädje*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A-K. 1998. *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, A-K. 2009. *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur AB.

Thomsen, I B 2012. *Tras tidig registrering av språkutveckling*. Herning: Tarm Bogtryk A/S.

Thomsen, P. 2013. *Det berättande barnet*. Lund: Studentlitteratur AB.

Wedin, Å. 2011. *Språkande i förskolan och grundskolans tidigare år*. Lund: Studentlitteratur AB.

Westerlund, M. 2009. *Barn i början*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Williams, P. 2006. *När barn lär av varandra*. Stockholm: Liber AB.

Finland författningssamling

Lag om småbarnspedagogik 19.1.1973/36 www.finlex.fi (hämtat 6.12.2016)

Bilaga 1

Intervjufrågor:

1. Vad är viktigt att ta i beaktande när ett barn med ett annat modersmål än svenska kommer till barngruppen?
2. Anser ni att det är viktigt att stödja barnets hemspråk i barngruppen, i så fall varför?
3. Hur är inlärningsmiljön planerad med tanke på språkinlärning?
4. Finns det någon skillnad på språkstimuleringen för enspråkiga och flerspråkiga barn? Exempelvis metoder och material.
5. Inkluderar ni barnens vårdnadshavare i språkinlärningen och i så fall på vilka sätt?
6. Hur håller du dig uppdaterad som pedagog när det gäller undervisning av flerspråkiga barn?

Bilaga 2

Terése Backlund, socionomstuderande på Yrkeshögskolan Novia.

Syftet med examensarbetet är att undersöka på vilka sätt pedagoger i samarbete med vårdnadshavare främjar flerspråkighet inom småbarnspedagogiken. Syftet undersöktes utifrån två forskningsfrågor: *Stöder daghemmets språk hemspråket utifrån pedagogernas synvinkel? Arbetar pedagogerna aktivt med att befrämja flerspråkighet?* Examensarbetet fokuserar på språkutveckling hos barn med ett annat modersmål än majoritetsspråket. Som undersökningsmetod används intervjuer med daghemspersonal.

I teoridelen tas det upp om flerspråkighet och modersmål, språkutveckling och hinder för språkutveckling, pedagogens roll samt språkmiljö och språkstimulering.

Intervjuerna spelas in för att underlätta sammanställningen av forskningsdelen i examensarbetet.

Respondenterna är anonyma och namn på daghemmen kommer inte nämnas i examensarbetet.

Respondentens underskrift:
